

კავკასიონი

ყოველკვირეული გაზეთი KAVKASIONI 9 ნოემბერი * ფასი 250 000 კუპონი ან 500 რუბლი

თვალსაზრისი

საარჩევნო კანონი უკვე არჩევანია

საქართველოში დაიწყო საარჩევნო კამპანია და მალე მასში ჩაებნება ყველა პარტია თუ პოლიტიკური დაჯგუფება. ასეთი „აჩქარება“ ბევრწლიად განაპირობა იმას, რომ ჯერჯერობით არ გადაწყვეტილა არჩევნების წესის და კონსტიტუციის საკითხი. სწორედ საარჩევნო კანონის და კონსტიტუციის მიღების შემდეგ გაირკვევა, რა ტიპის პოლიტიკურ ძალებს მიეცემა გამარჯვების შანსი. ამიტომ, როგორც ჩანს, კონსტიტუციაც და საარჩევნო კანონიც წინასაარჩევნო ბრძოლის ერთ-ერთი მთავარი საგანი გახდება. მაგრამ ეს არ არის მხოლოდ ვიწრო პარტიული პრობლემა, რადგან ხსენებულ საკითხთა გადაწყვეტის რაგვარობაზე დიდად არის დამოკიდებული განვითარების როგორც გზის აირჩევს საქართველო.

არჩევნების ორ შესაძლო ვარიანტზე საუბარი. მაჟორიტარულზე და პროპორციულზე. საკმაოდ მცირე დრო რჩება, არადა მოსახლეობამ აუცილებლად უნდა გააცნობიეროს ორივე ვარიანტის შესაძლო შედეგი, რადგან ამასე დიდადაა დამოკიდებული მისი ბედი. ამ თემაზე უნდა დაიწყო სერიოზული, არგუმენტირებული დისკუსია, რომლის დროსაც წა-

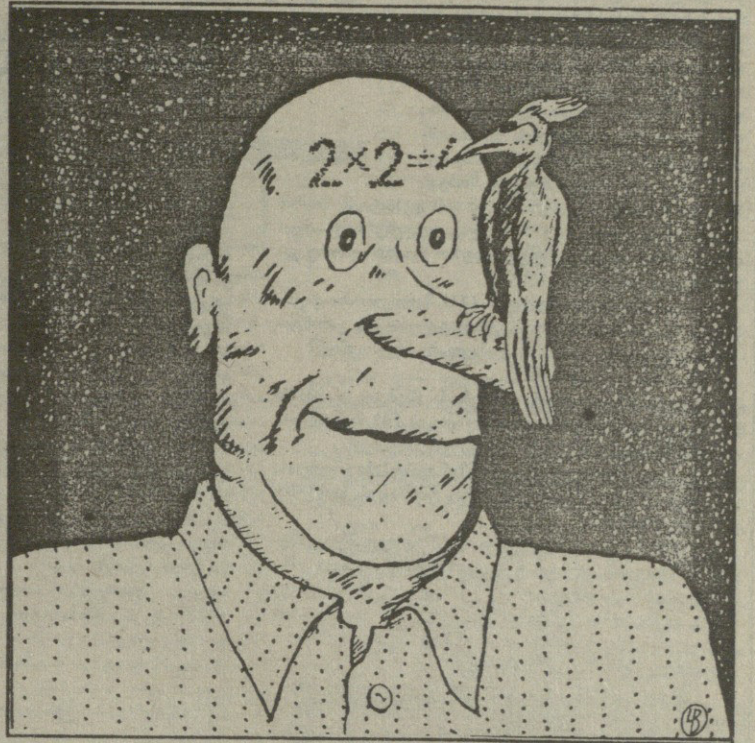
რმოწინდება ყველა შემთხვევის უარყოფითი და დადებითი მხარე. თორემ ყოველდღიურ პრობლემებში ჩაფლული მოქალაქეების შეცდომაში შეყვანა იოლად შეიძლება ცაღკუული ეგვიპტური გამოსვლებით.

მაჟორიტარული არჩევნები

მაჟორიტარული არჩევნების დროს ერთი ოლქის მოსახლეობა ირჩევს ერთ კონკრეტულ დეპუტატს. ამ სისტემას ემხრობა როგორც პოლიტიკოსთა, ისე ინტელიგენციის გარკვეული ნაწილი. იდეა მაჟორიტარული არჩევნებისა საკმაოდ მომხიბლავია. საზოგადოებამ იცის, ვისაც ირჩევს და ენდობა. ამავ დროს, პარლამენტარი არ არის შესაფუთი პარტიული დისციპლინით, გადაწყვეტილებებს საკუთარი სინდისის კარნახით იღებს და უშუალოდ აგებს პასუხს ამომრჩევლების წინაშე. იგი ყოველწლიურად იხრუნებს თავისი ოლქის მოსახლეობის კეთილდღეობაზე. მაჟორიტარული არჩევნები პოლიტიკაში მთავრდება ე.წ. გამორჩენილ ადამიანებს და პარლამენტში საკმაოდ ბევრ ადგილს მოიპოვებენ ცნობილი მწერლები, მეცნიერები, მსახიობები, რეჟისორები,

ექიმები, მომღერლები, სპორტსმენები და ა.შ. მათ დაემატებიან რაიონებში ავტორიტეტის და გავლენის მქონე პირები. გარკვეული თვალსაზრისით ეს იქნება ერის საპატიო საკრებულო, აკადემიის ერთგვარი ზედა პალატა, რომელსაც ძირითადად ძლიერი პრეზიდენტისთვის მორალური მხარდაჭერის ფუნქციას იკისრებს. ცხადია, მაჟორიტარულ არჩევნებს სხვა დადებითი მხარეებიც გააჩნია. მაგრამ საგულისხმოა, რომ ამ ვარიანტის მომხრეების ძირითად არგუმენტად რჩება არა თავისთავად მაჟორიტარული სისტემის დადებითი მხარეების წარმოჩენა, არამედ პროპორციული არჩევნების უვარგისობის მტკიცება, რაც ეფუძნება საზოგადოების ერთ ნაწილში არსებულ ანტიპათიას პარტიების მიმართ. ინტელიგენციის ნაწილი იცავს მაჟორიტარულ არჩევნებს, რადგან დარწმუნებულია, რომ უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოში მხოლოდ ამ გზით წარმოდგენა ერის ინტელექტუალური პოტენციალი. მას არ ავიწყდება ის წყენა (ხშირად დაუმასხურებელი), რომელიც ერთნაირი მოძრაობის პირველ ეტაპზე მიაყენეს პარტი-

ონილში მმ-3 გვამრდო

პარლამენტი

მორიგი დეპუტატი სალამუხოში

8 ნოემბერს საქართველოს პარლამენტში გაიმართა სხდომა, რომელიც მთლიანად დაეთმო მომხმარებელ თემურ ჟორჯოლიანის მიერ წამოჭრილ საკითხებზე დებატებს. თემურ ჟორჯოლიანმა სწორედ იმ პირობით შეწყვიტა აქცია, რომ სახელმწიფოს მეთაური ღია ეთერში, პარლამენტის სხდომის პირდაპირი ტელეტრანსლაციისას პასუხებს გაცემდა მის მოსხენებაში დასმულ საკითხებს.

მას შემდეგ, რაც გაირკვა, რომ ელექტროენერგიის სისხირე ძალზე დაბალი იყო და ვერ ხერხდებოდა სხდომის პირდაპირი ტრანსლაცია, თემურ ჟორჯოლიანმა უარი თქვა გამოსვლაზე. სახელმწიფოს მეთაურმა დაუშვებლად მიიჩნია სასიცოცხლო ობიექტებისათვის დენის შეწყვეტა მხოლოდ იმისთვის, რომ დებატების პირდაპირი რეპორტაჟი მოხერხებულიყო. სხდომის დაწყებიდან ორი საათის შემდეგ ტელეტრანსლაციის საქმე მოგვარდა და ტრანზმისთან თემურ ჟორჯოლიანი მივიდა. მან, მოსხენების წაკითხვამდე, აშკარად გამოხატული რიტორიკული ტონით თორმეტი შეკითხვა დაუსვა ელვარდ შევარდნაძეს და დასძინა, რომ ვიდრე არ მიიღებდა ამ შეკითხვებზე პასუხს, მოსხენებას არ წაიკითხავდა. აქ დეპუტატებმა კვლავ მოლოდინი გამართეს იმის თაობაზე, უნდა გაცეცა თუ არა სახელმწიფოს მეთაურს პასუხები. თავად ელვარდ შევარდნაძემ აღნიშნა, რომ ეს შეკითხვები არც ახალი იყო და სხვადასხვა გამოცდებში მას ყველა მათგანისათვის პასუხებიც ჰქონდა გაცემული. კამათი კვლავ გაგრძელდა. საქმეში პარლამენტის ახალი რეგლამენტის დებულებები ჩართეს მოავეტრებნა. თემურ ჟორჯოლიანი დაჟინებით მოითხოვდა კითხვებზე პასუხის გაცემას. ამ საკითხზე დავამ ანუ, როგორც ერთ-ერთმა დეპუტატმა შენიშნა, დებატებმა დებატებზე დიდხანს გასტანა. ჩვეულებისამებრ, პარლამენტარები არ ზოგავდნენ ერთმანეთს — იყო ბრალდებები, შეურაცხყოფა მუქარა.

ნესტან კირთაძის აზრით, თემურ ჟორჯოლიანი შიმშილობის აქციით შეეცადა, როგორმე თავი დაეცვა სისხლის საპართლის ბრალდებებისაგან (სხდომის დასასრულს გენერალურმა პროკურორმა ჯამლეთ ბაბილაშვილმა განაცხადა, რომ არა დეპუტატის იმუნიტეტი თემურ ჟორჯოლიანს აქვე დაუპატიმრებდა, რადგან ბრალი ედებოდა ტერორიზმსა და საზოგადოებრივი ტონით თორმეტი შეკითხვა დაუსვა ელვარდ შევარდნაძეს და დასძინა, რომ ვიდრე არ მიიღებდა ამ შეკითხვებზე პასუხს, მოსხენებას არ წაიკითხავდა. აქ დეპუტატებმა კვლავ მოლოდინი გამართეს იმის თაობაზე, უნდა გაცეცა თუ არა სახელმწიფოს მეთაურს პასუხები. თავად ელვარდ შევარდნაძემ აღნიშნა, რომ ეს შეკითხვები არც ახალი იყო და სხვადასხვა გამოცდებში მას ყველა მათგანისათვის პასუხებიც ჰქონდა გაცემული. კამათი კვლავ გაგრძელდა. საქმეში პარლამენტის ახალი რეგლამენტის დებულებები ჩართეს მოავეტრებნა. თემურ ჟორჯოლიანი დაჟინებით მოითხოვდა კითხვებზე პასუხის გაცემას. ამ საკითხზე დავამ ანუ, როგორც ერთ-ერთმა დეპუტატმა შენიშნა, დებატებმა დებატებზე დიდხანს გასტანა. ჩვეულებისამებრ, პარლამენტარები არ ზოგავდნენ ერთმანეთს — იყო ბრალდებები, შეურაცხყოფა მუქარა.

ონილში მმ-2 გვ.

რუსული პრესა რუსეთის არმიისა

მმ-6 გვ.

აჭარა ქალის რაიონის პრობლემები

მმ-5 გვ.

გაუსიონი აუსიონი!

მოთაში დაკიდებული სოფელი პირდაპირ რაიონულ ცენტრს დაკუთრებული. ოდრო-ნოდრო, ღოდობიანი გზა უცხად შემოპარული მოსახლეობის შემდეგ თითქმის ვერტიკალური ხდება და მანქანა დადინჯებული ბლუილით, მგზავრების გასაქვირად, ძაფის თოქზე ამოვრალი ჭიანჭველასავით მაინც ჯოჯოტო მისწევს წინ. აღმართს პატარა დაღმართი ენაცვლება და ერთ ნახალარზე მიგვითითებდა — აი, იქ ცხოვრობდა მოაურობისგან ყანადად შერაცხული. სოფლის თავკაცის ესოდან ღამაზად მოწანს მთელი ხეობა, ახლო-მახლო სოფლები, ბინდდება. აქა-იქ კიაფობს ღამის ან სანთლის შუკი. ზოგან ნათურებიც ბრდელიალებს. მოშორებით, ხევში, რამდენიმე ბეჭობის შემდეგ, ადგილობრივი მოსახლეობის ყველაზე ნათელი იმედი —

აჭარა

მდებარეობს. აჭარის (აჭარის წყლის პიდროვლექტროსადგურ) ტერიტორიულად ქედის რაიონის მახლობლად გაშვებულია. ქედის ქედში მდებარეობს მგზავრი გზად აუცილებლად შეამჩნევს ხიდივით გადებულ გვირაბს, რომელიც ამ პიდროვლექტროსადგურის ერთ-ერთი დამახასიათებელი კომპონენტია. ელექტროსადგურის 1924 წლიდან აშენებდნენ და 1937 წელს შევიდა ექსპლუატაციაში. მშენებლობის დაწყებამდე 4 პროექტი შემუშავდა, სერიოზულად და საგანგებოდ ემზადებოდნენ. მოაგორიანი ადგილიც ართულებდა საქმეს. ბოლო პროექტი, რომლის მიხედვითაც ააგეს სადგური, სადა წნეო გვირაბის პრინციპითაა შექმნილი.

სათავე ნაკებობიდან წყალი ამ გვირაბში გაედინება. თუმცა, წყლის რაოდენობის მაქსიმალურად გამოყენება არ ხერხდება, მაგრამ, სამაგიეროდ, ბუნება არ ზიანდება. ელექტროსადგური თავიდან აჭარა-გურიის რეგიონის ემსახურებოდა. იმ დროს ელექტროენერგიაზე მაინცდამაინც დიდი მოთხოვნა არ იყო და ორივე რეგიონს ჰყოფნიდა. ახლა პესი 7 მეგატ. ენერგიას გამოიმუშავებს. განათებისთვის ეს რაოდენობა აჭარის სამ რაიონს ეყოფა, თუ საწარმოებსაც ვიგულისხმებთ, მხოლოდ ქედის რაიონს დაკმაყოფილებს. მთლიანად აჭარას კი დღეში 150 მეგატ. ენერგია სჭირდება.

გამოუვლი მდგომარეობა თუ იქნება, აჭარის მიერ გამოიმუშავებული ელექტროენერგია ავტონომიური რესპუბლიკის სტრატეგიული მნიშვნელობის ობიექტებს ხმარდება და ყოფნის კიდევ. თუმცა, ამ ბოლო დროს, ასეთი გამოუვლი მდგომარეობა ყოველ წუთშია. დენზე აჭარაში ნათელიად აღარ ღაბარავობენ. იმდენად მტკივნეული პრობლემა მოსახლეობისთვის. ამ ნაიდაგზე საქართველოში ყველაზე სტაბილურ და მშვიდ რეგიონში შეიძლება არასახსოვნო ექსცესებიც მოხდეს. ელექტროენერგია მოიღოს საქართველოს უჭირს, არც თბილისელებს უღიხინთ. მაგრამ, აჭარაში უკვე კარგა ხანია, ელექტროენერგიის მიწოდების რაიმე გრაფიკის ყველაზე ცუდი კორინტიც კი არ არსებობს. აქა-იქ განათებულ სოფლებში ხალხის მიერ დიდი წყალებით აღდგენილი ან ახალი აშენებული სპორტულ-ტურისტულადგურები მუშაობს. აჭარის ცენტრალური-ბოლო პრინციპით მოქმედებს და მის მიერ გამოიმუშავებულ ენერგიას ცენტრი ანაწილებს.

ელსადგურზე 1937 წლიდან არ ნატარებულა არავითარი ზედგინითი ან ხარემონტო სამუშაოები. ეს მხოლოდ ამ სადგურის მშენებლების კარგ კაცობაზე მიუთითებს, მაგრამ ყველაფერს თავისი ზედარი აქვს და ერთ „მშენებელ“ დღეს, შესაძლებელია, ამ ხიდივით გადებულ გვირაბში წყალმა აღარ იმოძრაოს, ეს ერთი ნათელი იმედიც ნატარებს. ელექტროენერგია სამუშაოების ჩახატარებლად, რა თქმა უნდა, გარკვეული თანხაა საჭირო. როგორც პესის დირექტორმა მხედელ აბუსერიძემ გვითხრა, ამ თანხის შეკოწიწება შეიძლება, მაგრამ რამდენი ხანია, საქენერგოდან წვალებით გამოიმუშავებული ენერგიებიც კი არ მუშაობს. ელსადგურის თანამშრომლები მხოლოდ კუბონის შემყურენი რომ იყვნენ და საკუთარი კარ-მიდამოს იმედი არ ჰქონდეთ, თანხა რომ გადაურიცხონ კიდევ, სარემონტო სამუშაოს დაწყებამდე გეგმავენ გააწვდენ.

სიმწირით იცინიან პესის ადმინისტრაციული შენობის წინ შეკრებილები და თამბაქოს ახვევენ. ცოტა ხანში საამო და უჩვეულო ხუნი დგება. როგორც შემდეგ გავიგებთ, შეხვევისა და

ქედის თამბაქო

განთქმული ყოფილა თავისი არომატითა და გემოთი. — რაიონი სასოფლო-სამეურნეო მიმართულებისაა, — გვესაუბრება რაიონის გამგებელი რევაზ მანგელიძე, — ძირითადი დარგია მეთამბაქოეობა; განვითარებულია მზიანობა, მეხალეობა, მევენახეობა. მეცხოველეობა, ასე ვთქვათ, პირადი მეურნეობის ფარგლებში ვითარდება. რაიონის კვალბაზე, ასე თუ ისე, განვითარებულია გადამამუშავებელი მრეწველობა. მოქმედებს ჩრის ფაბრიკა და საკონსერვო ქარხანა. მწყობრშია ბათუმის მანქანათმშენებელი ქარხნის ფილიალი. ყველგან ადგილობრივი მუშახელია დასაქმებული. ამ სანარმოებს, მართალია, მცირე სიმძლავრეები აქვთ, მაგრამ მთის პირობებისთვის საკმარისია. გვაქვს მეფრინველეობის ფაბრიკა, მაგრამ, სამწუხაროდ, ბოლო წლებში ვეღარ ვამუშავებთ. მოსახლეობას, რა თქმა უნდა, უჭირს, თუმცა, შიმშილი არ გვემუქრება, ხალხი თავს ირჩენს. სოფლად ძირითადი საკვები პროდუქტები ყოველთვის მოიპოვება. თეთრი პური ადრინდელი რაოდენობით აღარ გვაქვს, მაგრამ აჭარის ხელისუფლების ძალისხმევით მოსახლეობის ნორმირებული პური და ფქვილით მომარაგებას ეახერხები.

ჩვენი რაიონის მცხოვრებლების საოჯახო ბიუჯეტი, უმეტესად, თამბაქოს მოსავლის რეალიზაციით იქმნებოდა და იქმნება. ეს კულტურა ყველა სოფელშია განვითარებული.

ბული. ჩვენთან და მუახვეში მოყვანილ თამბაქოს საკუთარედ იყენებენ, დაბალი ხარისხის თამბაქოში ურევენ. ადგილობრივებიც ამზადებენ თუთუნს. ბევრს აქვს თვითნაკეთი თამბაქოს საჭრელი — პავანი.

წელს ჩვენი რაიონის მოსახლეობა, ძირითადად, თამბაქოს შემოსავლით ცხოვრობს. ხელისუფლების მონდომებით, თამბაქოს ფაბრიკას გამოეყო თანხები და შესაძლებელი გახდა პროდუქციის ჩაბარება. ხალხმაც შევებით ამოისუნთქა. გასული წლის მოსავალიც შენახული ჰქონდათ, რადგან ან ძალიან იაფი ჯდებოდა ჩაბარება, ან საერთოდ, შეუძლებელი იყო. წელსაც რომ არ გამოინახულიყო გამოსავალი, აღარც ვიცი, რა გვეშველებოდა. ამიტომ ძალიან კარგად მესმის აჭარის სხვა რაიონების მკვიდრთა უდიდესი გაჭირვება — ციტრუსების რეალიზაციასთან დაკავშირებული. თამბაქოც, ციტრუსიც, ჩაიც მძიმე მუშაობას მოითხოვს. ადვილი წარმოსადგენია, როგორი გადასატანი იქნება ადამიანი-

აჭარა

მთაბჯეა შაფენილი რაიონი

სთვის, მთელი წლის შრომა რომ წყალში ჩაყვრება და აღარ იცის, ოჯახი რითი არჩინოს...

ჩვენთან ჩაის მოსავალსაც კარგი პირი უჩანდა, სამუშაოებიც დროულად დაიწყო, მაგრამ ანაზღაურების საკითხმა შეჩაჩაღებ, ცოტა არ იყოს, გული აუცრუა და დიდად აღარავის გამოუდგია თავი...

ამ ტრადიციულ დარგებთან ერთად ჩვენში განვითარებული ყოფილა მეფუტკრეობაც, მაგრამ, დროთა განმავლობაში ეს საქმე სარფიანად აღარ მიუჩნევიან და ახლა თითო-ორილა ოჯახი თუ მისდევს. ტრადიციულია ხალხური ხელსაქმიანობაც. ამაში თვალდაც დარწმუნდებით, თუ ჩვენსკენ იმგზავრებთ: გზაში შეგიძლიათ შეიძინოთ ფარდაცები, ხის სხვადასხვა ნაკეთობები, ასევე ტრადიციულია მევენახეობაც. ქედის ღვინო ადრინდელ განთქმული იყო. ამჟამად ისეთი განვითარებული აღარ არის, მაგრამ 1500-2000 ლიტრი ყურძენს მაინც ვკრფთ. საკუთარი მარანიც გვაქვს — ბათუმის ღვინის ქარხნის ფილიალი, სადაც ვამუშავებთ მოკრეფილ ყურძენს.

მეცხოველეობის განვითარებას დიდი პერსპექტივები არ უჩანს. ყოველ შემთხვევაში, დღესდღეობით მაინც, სამეცხოველეო თითქმის არ გავგანია. მცირე სამეცხოველეობაც 60%-ს მხოლოდ 2-3 თვის განმავლობაში თუ გამოიყვანებთ. საკვების შემოტანა ძვირი ჯდება. ასე რომ, მეცხოველეობა ახლო ხანში პრიორიტეტულ დარგად ვერ იქცევა. ისე კი, უმეტესობას თავისი ოჯახის სამეფო საქონელი ჰყავს, პურისა და მჭადის ფქვილიც მოეძებება და რაც უნდა მკაცრი ზამთარი იყოს, შიმშილი ვერ შეაშინებს. ზამთრისთვის მზადება კი ადრევე დაიწყეთ. 15 ნოემბრამდე ხალხი მთლიანად მომარაგდება ფქვილით და ზამთრის სხვა მარაგით, რომელიც თებერვლის ჩათვლით ყოფა. პირველ რიგში, რა თქმა უნდა, იმ სოფლებისთვის ვიზრუნეთ, სადაც დიდოვლობის გამო გზის ჩაკეტვა ყველაზე უფრო მოსალოდნელია. ეს თორიულად. პრაქტიკულად კი, როგორი თოვლიც უნდა მოვიდეს, მიმოსვლას ნებისმიერი სოფლიდან რაიონულ ცენტრამდე უზრუნველყოფთ.

დიდ ყურადღებას ეუთმობთ განათლებისა და ჯანდაცვის საკითხებს. სწავლება ყველა სკოლაში დროულად დაიწყო და შეუფერხებლად მიმდინარეობს. სკოლის შენობები დამატკეფილებულ მდგომარეობაშია. პედაგოგთა კადრებიც არ გეჭირს და თუ გაჭირვებაა, ვცდილობთ, ადგილობრივ ძალებს დავეყრდნეთ. აჭარის ახალგაზრდები ჩაირიცხნენ ბათუმის პედაგოგიურ ინსტიტუტში, მოეახერხეთ და სასწავლო სემინარებიც აქ ტარდება. ხელს გვინებენ სკოლებში ჩამოყალიბებული მზრუნველთა საბჭოები, რომლებიც მშობლები არიან გაერთიანებულნი. ისე რომ, სკოლის საზრუნავი ყველას გათავისებული აქვს.

რაიონში კეთილმოწყობილი საავადმყოფოებია, რომლებშიც გამოცდილი ექიმები მუშაობენ. გულისა და თავის ტვინის ოპერაციების გარდა თითქმის ყველა ოპერაცია ტარდება.

კითხვაზე, რთულია თუ არა კრიმინოგენული ვითარება, გამგებელმა, მისმა მთადგომელმა არსენ ბეგანიძემაც, სხვებმაც, მშვიდად გვიპასუხეს, რომ ეს საკითხი მათ კარგა ხანია არ აწუხებთ. გამოინაკლისები ხდება საგაზაფხულო სამუშაოების დაწყებისას, როცა რაიონში ქედდან სხვადასხვა დროს მესობდნენ რაიონებში გადასახლებულები ათიდან და თავისი ძველი მიწების დამუშავებას ცდილობდნენ. ამ ნაკვეთებს, რა თქმა უნდა, ახალი პატრონები ჰყავთ, ისევე

ქედის რაიონი:

ფართობი — 45200 კა.

საკარგული — 4000 კა.

მოსახლეობა — 20200

კომლი — 4380

ქართველების გარდა ჩახლობენ ცხრა ეროვნების წარმომადგენლები, მათ შორის: ოსი, უკრაინელი, სომეხი, ბერძენი, აზერბაიჯანელი.

69 სოფელი, 8 საკრებულო.

რაიონული ცენტრი:

დაბა — ქედა.

აქედან წასულების ახლობლები ნათესავები და რაიმე გაუგებრობა რომ არ მოხდეს, ამ დროს, ქვეყნის მთელი ორგანოები გაცილებით მობილიკებულია მოქმედებენ.

კოლმეურნეობების ნაცვლად სასოფლო-სამეურნეო საწარმოები დაარსდა. ძველი დოვლითი და მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა ამ გზით შეინარჩუნეს და არ განიავდა, როგორც აჭარის სოფერთა მეზობელ რაიონში მოხდა. საკრებულოებისა და სასოფლო-სამეურნეო საწარმოების თავკაცებს, ხალხს აინტერესებს, მომავალში როგორ განვითარდება მოვლენები, საკუთრების რა ფორმები იარსებებს, როგორი სახით მოხდება მიწის პრივატიზაცია, საერთოდ,

რა გზით ვივლით?

ამ საკითხებზე ბევრს და სერიოზულად ბჭობენ. ამაზე მსჯელობდნენ ზეარეს საკრებულოს შენობაშიც, სადაც საკრებულოს გამგეობის თავმჯდომარემ ზურაბ სირაბიძემ და სასოფლო-სამეურნეო საწარმოს ხელმძღვანელმა მამია სირაბიძემ გვიმასპინძლეს. ბატონი მამია წლების განმავლობაში კოლმეურნეობას თავკაცობდა. ახლაც სთხოვს და პენსიონერს ეს პოსტი ჩააბარეს. საწარმოში თითქმის მდგომარეობა გამოსწორდა, მაგრამ პრობლემები უხვად არის. ბევრი გაურკვეველი საკითხი დაგროვდა. ხალხში ნელ-ნელა კვდება ძველი ენთუზიაზმი. არ იცინა, როგორ მოხდება და მოხდება თუ არა საერთოდ მიწის პრივატიზება, დარწმუნებულები არ არიან, ოხრად რომ არ

დარწმუნებულები მთელი წლის მუხლანაურელი ჯაფის შემდეგ მოწეული მოსავალი. ძველი სისტემა კი მოძველდა, მაგრამ ახალიც რომ ვერაფერი შევქმენით და არც არაფერი ჩანს, ამაზე გწუხვართო, — შემოგზივლეს. თუ ადრე ამ კოლმეურნეობაში 102 ტონა თამბაქოს მოსავალიც მიუღიათ, ახლა გაცილებით ნაკლებია. გამგეობის თავმჯდომარეები ენთუზიაზმზე მუშაობდნენ, ხელფასს ვერ იღებენ, მაგრამ თუნდაც მიიღონ, პურის ფულადაც არ ეყოფათ.

ხალხი მაინც შრომობს, გლეხკაცს უშრომელად რა გაჩერებს. უფლიან თამბაქოს და ჩაის, ესათუთებთან ყურძნის უნიკალურ ჯიშებს. ადგილობრივი ჯიშებიდან შემორჩენილია: ბროლა, კლარჯული, საწურავი, ნეკრენხი, აჭარული ცხენისბუტა, სოფათური და ჯაფახეთურა; ძველთაძველი შემოტანილი ჯიშებიდან: ჩხავერი, ჭეშვილი, კაჭვი, ცოლიკური, ციცკა, ქალისთითა...

— ყველა ოჯახში გიმასპინძლებენ შესანიშნავი ღვინით, ნამდვილი ყურძნის წვენი, ოჯახში მოყვანილი დოვლითით, — გვეუბნება დიდი ოჯახის თავკაცი, წონიარისის საშუალო სკოლის დირექტორი დავით ბარამიძე. ბატონი დავითის მეუღლეც, ზევიარ დევაძე, პედაგოგია, ერთად მუშაობენ და უძღვებიან მრავალრიცხოვან ოჯახს. ბაკევილების შემდეგ კარ-მიდამოს უფლიან და სარჩო-საბადებელიც არ აკლათ ძლიერად დგას ოჯახს ფეხზე. ღამაზად არის უფრდობზე შეუენილი სოფელი წონიარისი, მალა, მთის წვერზე კიდევ ერთი სოფელი კოპწიანო. იქით კი, ბათუმისკენ, ქედის რაიონულ ცენტრთან, სოფელი გულებია, სადაც ცხოვრობდა

სახალხო გმირი

მეგლედ დიასამიძე. აჭარებს ქართული მხატვრული ფილმი მეგლუდი ყველაზე მეტად უყვართ და მშობლიურად მიაჩნიათ. ეს პირველი ფილმია, აჭარის ცხოვრებას რომ ეხება. ადგილობრივი მოსახლეობა ყოველთვის დიდი სიყვარულით იხსენებს ფილმის გადამღებ შემოქმედებით ჯგუფს რეჟისორ ნიკოლოზ სანიშვილის ხელმძღვანელობით. გადამღებები ქედის რაიონში მიმდინარეობდა და მასში თითქმის მთელი მოსახლეობა იღებდა მონაწილეობას. შემოღებობის იმ წესარ და თბილ დღესაც, ფილმის მთავარი გმირის როლის შემსრულებელი, აჭარის დამოუკიდებელი კინოსტუდიის დირექტორი ზურაბ ცინცქილაძე და სხვა მსახიობები ეწვივნენ ქედს. კინოთეატრის დარბაზი გადაჭედული იყო. აღნიშნეს „მეგლუდის“ გადამღების 10 წლისთავი, შემდეგ კი სტუმარ-მასპინძელი სოფელ გულებს ესტუმრა.

... მოთაში დაკიდებული სოფელი პირდაპირ რაიონულ ცენტრს დაკუთრებული. ოდრო-ნოდრო, ღოდობიანი გზა უცხად შემოპარული მოსახლეობის შემდეგ თითქმის ვერტიკალური ხდება. აღმართს პატარა დაღმართი ენაცვლება და ერთ ნახალარზე მიგვითითებდა — აი, იქ ცხოვრობდა მოაურობისგან ყანადად შერაცხული მეგლუდი. სოფლის თავკაცის, მოედინ დიასამიძის ესოდან ღამაზად მოწანს მთელი ხეობა. ესოში და მეგლუდის კარ-მიდამოში დინჯად დაბიჯებენ მეგლუდით ვაჟკაცი და შეუდრეკელი შთამომავლები...

გამზა

შანუაშვილი

წიგნი

ქართული პოეზიის მცირე ანთოლოგია

მირზა გელოვანი ლაღო ასათიანისა და ალექსანდრე ხაჯაიას თაობის პოეტია. თვრამეტი წლის ჯიბის ლექსი „თეთრი მიწა“ პირველად მწერალმა რაფელ გეგუაძემ გამოაქვეყნა მოთხრობაში „ლაშაური საღამოები“. მის პირველ ლექსებში გაღატოვანი ტაბიძის და ქართული ხალხური პოეზიის ზეგავლენა შეიძინა. მაგრამ მალე მისი „თეთრი ოცნების ღურჯი აურები“ ომის ქარიშხალმა დაგლიჯა. შორს დარჩა „ბავშვობის თეთრი ყვავილი“ და ომის წლებში დაწერილმა მისმა ლექსებმა დრამატისმი და ტრაგიკული ელერადობა შეიძინა. უფრო გამძაფრებულია პოეტური ხედვა და უფრო დაჭიმულია სულის ხიმი. იგი თვითონ გადმოგვცემს ერთ ლექსში თავის სულიერ მდგომარეობას: „ვინც იარაღთან მივსება ბავშვი და ახლა შუბლზე ითვლის ნაოჭებს“. მისი თაობის პოეტების — ლაღო ასათიანისა და ალექსანდრე ხაჯაიასგან განსხვავებით, მირზა გელოვანი ომში შეიწირა და ბრძოლის ველზე დაეცა. მის ისეთ ლექსებს, როგორიცაა: „ჩემი ლექსები“, „ნუ მწერ“, „სადგურზე“, „განშორება“, ქართული პოეზიის ვერცერთი ანთოლოგია გვერდს ვერ აუვლის.

გიორგი მამაკიძე

ნაწი ლექსები

შენ არ მოდიხარ, დიდება მიცდის,
ვითვლი საათებს, ყველგან უწყებებს —
ჩემი ლექსები, როგორც მოლოცვა,
მათ, ვინც არასდროს არ მივიწყებენ!
გაბზარულ სხივებს — ამართულ ხელებს,
საღამოს, დღეში — თრთოლვას, ძიებას,
ძვირუას სახელებს, უცნობ სახელებს,
ჩემი ლექსები, ვით პატივს!
მგეობარო ჩრდილებს, მგეობარო წყებას,
ტრფობას დაძლივს არგამოჩენის,
როგორც სიკვდილშიც არ დაივიწყება,
არ დაივიწყებს ლექსები ჩემი.

1944 წელი, ფრონტი.

თოვლი

თოვლი მოვიდა, ო, არა თეთრი,
სულ სხვანაირი თოვლი მოვიდა.
მონია, მოხუც, შენ მოხუცად ერთი
და თოვლის სეტყა კუბოს მომიტან.
დამპარხე თოვლი, დამპარხე ქარში,
თორემ მომბეზრდა მიწა ბორცვით.
იჩქარე, ვიდრე თოვლივით წავალი
შენზე ფიქრებს და შენზე მოლოდინს.
წახვედი როდის, ბრუნდები როდის —
დამწვარი თოვლის მსუბუქი ბოლი,
ჩემკენ, ო, ჩქარა, გზაც აქეთ მოდის —
თოვლი, თოვლი, თოვლი.
მათოდ და წუხელ, ავად ვარ ახლა
და თვალზე ბინდი ჩამორხეულია.
ამდენი ვნება, ამდენი დაღლა
სად დატოვს ჩვილმა სხეულმა.
თოვლი მოსულა, რომელ მხარეში,
სად გაღამდება დღე თოვლმარევი,
დავრჩი მზისა და თოვლის გარეშე,
ამ თოვლზე უფრო ნამტირალევი.
წახვედი როდის, ბრუნდები როდის —
დამწვარი თოვლის მსუბუქი ბოლი,
წამოდი ჩემთან, გზაც აქეთ მოდის —
თოვლი, თოვლი, თოვლი.

1944 წელი, ფრონტი.

სახეში გვათოვს, მტერი არა ჩანს,
სიკვდილის ნატვრა გამიხდა დარდად,
ვდგავარ სხვებით, სველი ფარავს
არაფერს მაძლევს, სიკვდილს გარდა.
რა სასტიკია, რა სატირალი
სხვის ქვეყანაში თოვლი პირველი.
— მე ვხედავ თოვლზე დაყრილ ნაფთებს.
მეზობლის ბიჭი ამზადებს მარხილს.
ბაღში ჩემი ძმა დაბერტყავს ტოტებს,
თოვლის სიმძიმით მიწაზე დახრილს.
გულზე უნებს, ონრავს ჩვენი ბუხარი,
ფანქრის მახლობლად ჭეჭის ბელურა,
ჩემს დაკარგვად დედა მწუხარებს,
ცხოვრება მინც ფეთქს ძველებურად.
და მამჩემი, კარგი, კეთილი,
შრომობს, ჩემი და გულდაკეტილი.
მინდა იქ ვიყო: გაუჩინულს, დაღლილს
მათობდეს ბუხრის მახლობლად წოლა,
მესმოდეს ყველა მეზობლის ძაღლის
და უნებურად მივდიდეს ვრცოლა.
ან ვიყო ბავშვი, ტკბილი ფიქრებით
ბელურებსავე ვაგებდე ბინას,
ან ვუცქეროდე თოვლის ფიქრები
როგორ ადნება ფანქარის ბინას.
მაგრამ ომია, დღეი წავლიან,
მე კი ვერ ვიგრძნობ შრომითი სითბოს,
იქ ჩვენს ეზოში ძაღლი ჭავრია
ჩავრბობ, ყუთის და ეს მე ვარ თითქმის.
1944 წელი, ფრონტი.

იქ, სადაც სხვები ქვეშ დაეშვავენ
სისხლის წვიმაში, ტყვიების ჩქერში.
მე არ ვკარგავდი სიმაღლეს ჩემსას,
რომელიც ოდეს გიჟვარდა ჩემში.
და სასიკვდილო ტყვიების ფარულად,
ლამეში გაწვდილთ ცეცხლის ენებად,
მე ვუცქეროდი, როგორც სანაზავს,
როგორც უცოდველ მშვენიერებას.
ხანძრებს, ღამეთა კალთაზედ გაშლილთ,
გზებზე ჩახერგილ ღამეთა ღოდებზე,
მე ვუცქეროდი თვალებით ბავშვის,
რომელიც ასე გიჟვარდა ოდეს.

1943 წელი, ფრონტი.

ნუ მწერ...

ნუ მწერ, რომ ბაღში აუჯავდა ნუში,
რომ მოაწმინდავდი და დაწვა თითქმის,
რომ საქართველო ამ გაზაფხულში,
როგორც ყოველთვის, წავაგვს ხვითოს,
რომ ორთაქალამ ჩაიცვა თეთრი,
რომ შენც ჩაიცვი კაბა ყვავილის,
რომ მტკვარი ონრავს, როგორც ყოველთვის,
როცა მტკვარის ახლოს ჩავიწვს.
— წუხელ ვებრძოდი ცეცხლს და ურავანს,
და საშინელი ბრძოლების ნისლში
მე მომჩვენა, სადაც, ჩვენს უკან
აეღვივებოდა იდგა თბილისი.
ორთაქალაში ჰყვოდა ნუში,
მოაწმინდის მხრებზე მზე იწვა თითქმის,
და შენ, ძვირფასო, ამ გაზაფხულში,
როგორც ყოველთვის, მოჰყავდი ხვითოს.
ნუ მომწერ, ისიც ვიცო, რაგვარი
ფერებით ჰყვავის თბილისი ახლა,
რომ ვიღაც დაღის მინდვრებში ღამით
და დილისათვის ამწვანებს ნანაგვს.
მე ისიც ვიცო, რომ კარგ ამინდებს
მოაქვთ გულების საამო ფეთქვა,
და თუ ბოლომდის ტყვია დაინდობს,
თუ გაზაფხულს შევხვდებით ერთად, —
გეტყვი, რომ მოვედ ბრძოლანაშუალი
და სიკვდილამდის შენთან დავრჩები.
რომ ღამაში მზე გაზაფხულის,
ბრძოლების შემდეგ — მზე გამარჯვების.
1943 წელი, პრინციპიტი.

მამოვარ პოეზი

იქნებ იმისთვის, რომ საუთარი
იუჯი გულით და გარეგნულად,
იქნებ იმისთვის, რომ მე სხვაგვარი.
შენ სხვაგვარი გზა გარეშა.
რომ შენი მწარე, ქილი ენა
მე არ შემეშლო ახლოს მეთინა,
იქნებ იმისთვის, რომ შენ ერთხელაც
არ მომიგონებ ასე კეთილად, —
მე შენ გეტყვი... სადა ხარ ენლა,
სად იქნე მკლავებს, ბრძოლას უჩვევი —
ამაღამ მტერთან მომიწევს შეხლა,
და იქნებ ტყვას ვერც გადვურჩები.
ამაღამ ჩემი სვანური მუხლი
მე შემავდებრებს მტერთა ბლინდავებს,
დღეს ჩემი იყო საღამოს მწუხარი,
ხვალ იქნებ ჩემთვის არც ირრავებს.
— და ვისაც უოფნის მტკიცე იმედი
არ შორდებათ და ძალ-ღონე მოხდის,
ვინც იწვა თოვლში სიკვდილის გვერდით
და მტრის საფარში გზავნიდა სიკვდილს.

ვინც მომავლად ძმას განშორდა ქარში,
სახეს უსისხლოს და განაცხებს,
ვინც იარაღთან მივიდა ბავშვი,
და ახლა შუბლზე ითვლის ნაოჭებს, —
მას შეუძლია ბავშვობის ზიარს
გისაყვედუროს, გააკიცოს შორით,
თუ სიტყვა შენი არა ჰგავს ტყვას,
ამ სასტიკ ომში ჩემგან გასროლილს.
1943 წელი, ფრონტი.

სადგურზე

სადგური, სახეს გარისკავით,
ხმაური არხებს მღვრიე ვაკონებს —
შენ მიტხარი, რომ ეს გატაცება
რალც შორეულ სიზმარს გაგონებს.
შენ მიტხარი, რომ ჩემ დაბრუნებას
დაუცდის შენი ბავშვობა წმინდა,
მაგრამ შენ გქონდა ქალის ბუნება,
შენ ქალი იყავ და დაგვიწყდა.
და არც გამტუნებ, არ მაქვს უნარი
გავკიცხო შენში, რაც ასე გშენის.
ამქვეყნად მე ვარ გასამტუნარი,
რომ სიკვდილამდის მჭეროდა შენი.
1943 წელი, ფრონტი.

განშორება

უველა მოკლე და ქერა თმის ნახვით
გამახსენდება თმები შოლტები.
როგორ არ მინდა, როგორ არ მინდა,
მინც მივდივარ, მინც გშორდები.
ასე თიშვენი ძველი ზღაპრები
ასუფრულდას და ოქროსთმებიანს,
ქარმა დაგლიჯა უველა აურები
და შენზე დარღში დამთენიება.
მგზავრი ვარ, შენზე ფიქრებს უნდები
და არდილებთან თამაშს უნებელს.
მე დავბრუნდები, ჰო, დავბრუნდები,
მე შენი თმები დამაბრუნებენ.
1939 წელი, თბილისი.

ო, მამაკიძე

ბედა უცნობი გზით გამაგნა,
თქვენ დარჩით შორი...
და, როგორც კარგად, ქალებს,
გქონდათ ქერა თმა და უკლი ბროლის.
მე გაბრუნდობდი, რომ დავბრუნდები,
რომ თქვენი თმები დამაბრუნებენ,
მაგრამ დღეები, როგორც ქურდები,
ჩემს შემირებას ანადგურებენ.
და სადმე ტყვია თუ გააციებს
გულს საშინელი განადგურებით,
თქვენ მამაკიძე, ჰო, მამაკიძე,
დანაშაული არ დაბრუნების.
1942 წელი, ფრონტი.

მელოდი

მე დაბრუნდები, ტყვილებს წავალი,
ოლონდ მოსვლამდის, ოლონდ ბოლომდის,
როგორც გაზაფხულს ელიან მთაში —
შენი ღამაში გული მელოდეს.
შევერი მეგობრებს, მაღალ მაყრიონს,
ორღობებში გასროლას დოლის,
ზეცის ჩამოსხნას, მთების შერყევას
ქილოდ მოვუტან ბრწყინვალე ლოდინს.
და შენს ეზოში დაუკრავს ზურნა,
დაბალი ხმებით დუდუნე დოლის,
აგიცხადდება სიზმარი შორი,
გაგასენდება დობილთა ზრუნვა.
გეტყვიან... ოი, ჰკარავ ბავშვობას,
ოი, დობილს გეტყვიან ბავშვობად,
მშვიდობა ყრმობას და თამაშობას,
მშვიდობის შუქი ნურც მოგეშვება.
— და ქორწილს ზეცის სუფრაზე გავალი,
ოლონდ მოსვლამდის, ოლონდ ბოლომდის,
როგორც გაზაფხულს ელიან მთაში —
შენი ღამაში თრთოლვა მელოდეს.
1942 წელი, ფრონტი.

თითარი მიწა

დედამიწა შეიმოსა თეთრი სამოსელით,
თეთრ კარავებს დაეშვანენ ატეხილი მთები,
მახსოვს შენი ღუნდაობა უხელოთაშნო ხელით
ახლაც მინდა შენი ნახვა,
ახლაც მენატრები.
ეს სურვილი ძლიერია, როგორც ქარიშხალი,
სისხტაკით შემოსილი, ვით ეს თოვლი წმინდა.
მომაგონდა შენს სახეზე პაწაწინა ხალი
და თუ შენი ღმირი მხურს,
შენი გულიც მინდა.
1935 წელი, თიანეთი.

ნაშრომი განად დაუთმების...

ბესარიონ ჯორბენაძის ინტენსიური მეცნიერული მოღვაწეობა თითქმის სამი ათეული წელი იმყოფებდა სპეციალისტთა ყურადღებას. იგი ავტორია 150-მდე სამეცნიერო შრომისა, რომელთაგან 10 მონოგრაფიაა. თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ ფილოლოგიის მრეწველობითა და ლიტერატურის, პროფესორი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, ა.ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის დირექტორი ბესიკ ჯორბენაძე 50 წლისა წავიდა ამ ქვეყნიდან, შეიძლება ითქვას, რომ მან საკმაოდ ბევრი მოახსოვ. ყველასათვის თავზარდამცემ ამ უბედურებაზე ერთი კვირით ადრე იგი საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წამდვილ წევრად იქნა წარდგენილი...

1989 წელს ივ.ჯავახიშვილის სახ. თბილისის უნივერსიტეტის ახალი ქართული ენის კათედრამ ბ.ჯორბენაძის სამი წიგნი — „ქართული ენის ფაქულტატიური გრამატიკის საკითხები“ (1985), „ქართული ზმნა, ფორმალური და სემანტიკური ანალიზის საკითხები“ (1986, რუსულ ენაზე) და „ბალაგარი მწერლობისა“ (1987) — აკაკი შანიძის სახელობის სამეცნიერო პრემიის მოსაპოვებლად წარადგინა. მაშინ ბესიკმა კონკურსში მონაწილეობაზე უარი თქვა, რათა თავის უფროს კოლეგას არ დაპირისპირებოდა...

დღეს იგი კვლავ წარდგენილია აღნიშნულ პრემიაზე, ამჯერად — სიკვდილის შემდეგ...

ბ.ჯორბენაძის შრომებს ახასიათებს ფართო ერუდიცია, ნამდვილი პროფესიონალიზმი, საკვლევ საკითხთა ახლებურად დასმის, თითქმის ცნობილ პრობლემათა ახალი თვალსაზრისით დანახვის უნარი და შემდეგ — მათი ღრმა, გამომწვევითი ანალიზი.

„ქართული ენის ფაქულტატიური გრამატიკის საკითხები“, ვფიქრობ, ახალი ტიპის ნაშრომია, ახალი, რამდენადაც მასში შესწავლილია და ერთადდა თავმოყრილი ენაში არსებული ის კანონზომიერებანი, რომლებსაც ნაკლებად ან საერთოდ არ ექვემდებარება ყურადღება. ავტორმა მონოგრაფიულად შეისწავლა ფორმათმარებისა და სიტყვათმარების არატიპური გამოყენების შემთხვევები ქართულში, გააანალიზა ეს მოვლენები, რომლებიც, მართალია, არ განსაზღვრავენ ამ ენის ბუნებას განვითარების კონკრეტულ საფეხურზე, მაგრამ მისი შინაგანი შესაძლებლობით არიან შეპირობებული და ამდენად — საინტერესოა და მნიშვნელოვანია. ნაშრომში მოცემულია ცდა ფაქულტატიურ მოვლენათა სისტემატიზაციისა და კვლევის შესაბამისი პრინციპების დადგენისა.

მონოგრაფიაში თანამიმდევრულადაა განხილული ფონეტიკურ სახესხვაობათა, ზმნისწინის ფონეტიკური ვარიანტებისა და მორფოლოგიური ნაირსახეობების, მნიშვნელობების გამოხატვის პარალელურ საშუალებათა, გვარის, ქცევის, პირის ნიშანთა, ზმნურ ფუძეთა წარმოების, მიმდევრების ფორმათა, სიტყვაწარმოების საშუალებების ფაქულტატიური გამოყენება ქართულში. ცალკე თავი ეთმობა სინონიმთაგან წარმოშობა ფორმათა სემანტიკური დაპირისპირების საკითხს.

ნაშრომის მნიშვნელობა უდავოა: მას დიდი პრაქტიკული დახმარების განევა შეუძლია ქართული ენის როგორც სწავლების, ისე — შესწავლის პროცესისათვის. ამასთანავე, მონოგრაფიას აქვს ზოგადთეორიული მნიშვნელობა: მასში დასმულ საკითხთა შესწავლა შესაძლებლობას გვაძლევს ღრმად გამოვსწავლოთ ენის შინაგანი ბუნება, მიდრეკილება, მორფოლოგიურ და სემანტიკურ ცვლილებათა ზოგადი ტენდენცია და შესაძლებლობა.

ძალზე საინტერესო ნაშრომია ბ.ჯორბენაძის რუსულ ენაზე გამოქვეყნებული მონოგრაფია „ქართული ზმნა, ფორმალური და სემანტიკური ანალიზის საკითხები“.

ცნობილია, რომ ფორმისა და მნიშვნელობის ურთიერთობის საკითხი დღესაც ძალზე პრობლემურია ლინგვისტიკაში. ენათმეცნიერების ისტორია იცნობს ფილოსოფიის, ფსიქოლოგიის, ფორმალური და მათემატიკური ლოგიკისა და სხვა საშუალებებით ენის შესწავლის ცდებს, რომელთაც უდავოდ შეუძლებელია პოზიტიური მხარეები, მაგრამ ასევე უდავოა ამგვარ მიდგომათა ნაკლიც.

ქართული ზმნისადმი მიძღვ-

ნილი ამ მონოგრაფიის მიზანი და ამოცანები მკვლევარს მკაფიოდ აქვს განსაზღვრული და ჩამოყალიბებული ნაშრომის შესავალში. ყოველ ენობრივ მოვლენას იგი დინამიკაში, მოქმედებაში განიხილავს. დაკვირვებულ მეცნიერულ ანალიზს ექვემდებარება არა მხოლოდ ცალკეული სემანტიკური თუ ფორმალური ელემენტი ენისა, არამედ — ის ურთიერთობებიც, რომლებიც მყარდება ამ ელემენტებს შორის.

მონოგრაფიის I თავში ლინგვისტიკის საგანზეა მსჯელობა, განხილულია ონტოლოგიისა და მეთოდოლოგიის საკითხები, რამდენადაც უმათიოდ არც წარმოადგენს ობიექტის შემეცნება-შესწავლა. II თავი ეძღვნება ცვლადსა და მუდმივს ენაში. მასში მკვლევარი ეხება ენის პოტენციურ შესაძლებლობებსა და მათს რეალიზაციას, სინქრონიულსა და დიაქრონიულ ფაქტორებს ენაში, აგრეთვე იმ მუდმივ ფაქტორსაც, რომელიც განიხილავს ენობრივ ელემენტთა შინაგანი ურთიერთმიმართებით და ელინდება როგორც ენის პოტენცია. აქედან გამომდინარე, ავტორი მიიჩნევს, რომ ლინგვისტიკური ანალიზის ერთ-ერთი მთავარი მიზანი უნდა იყოს სწორედ ენის პოტენციის გამოვლენა, რაც ქმნის კვლევის შესაბამისი პრინციპების დადგენის აუცილებლობას.

ნაშრომის III თავში ენის ფორმალური და სემანტიკური შესწავლის მეთოდოლოგიური საკითხებია განხილული. მონოგრაფიის IV-VII თავები ძირითადად ქართულ ზმნას, მის სხვადასხვა ასპექტით კვლევას ეძღვნება. ეს ასპექტებია ფუძეთა წარმოქმნის დინამიკა, ზმნურ ფუძეთა აგებისა და ურთიერთმიმართების პრინციპები, ფორმანტის სტრუქტურა. VIII თავში ავტორი იკვლევს ზმნურ ფორმათა სემანტიკური სტრუქტურის საკითხს, ბოლო — IX — თავი კი ენის ფორმალური და სემანტიკური კატეგორიებისადმი მიძღვნილი.

ნაშრომში ქართული ზმნის კვლევა ეფუძნება დეტერმინიზმის პრინციპს, რაც, თავის მხრივ, ვარაუდობს მიზეზ-შედეგობრივ ურთიერთობას ენის სისტემებსა და სტრუქტურაში. როგორც აღვნიშნეთ, ყოველი ენობრივი მოვლენა განიხილება დინამიკაში. მონოგრაფიაში ღრმად და საფუძვლიანადაა შესწავლილი ზმნურ ფუძეთა წარმოქმნის მექანიზმი (რედუქციაცია, აფიქსაცია, აბლაუტი, მათი კომბინირებული გამოყენება ფორმათმარებისას...).

ზოგადი და იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერების სპეციალისტთათვის განკუთვნილი ეს მონოგრაფია უდავოდ დიდად დაეხმარება ყველას, ვისაც აინტერესებს ქართული გრამატიკისა თუ ენის ისტორიის საკითხები.

ბ.ჯორბენაძის ნაშრომთაგან, ჩემის აზრით, გამორჩეულია „ბალაგარი მწერლობისა“. ძნელია ზედმიწევნით ზუსტად განისაზღვროს ამ ნაშრომის ხასიათი: ნიგში განხილულია პოეტური ენისა და სტილის საკითხები, ზოგადთეორიული პრობლემები შესწავლილია ქართულ კლასიკოსთა შემოქმედების მაგალითზე; მაგრამ თავად ეს განხილვა-შესწავლა არის რამდენადმე არატრადიციული. არატრადიციული, ორიგინალურია იგი თუნდაც იმიტომ, რომ ავტორი არაა შემოფარგლული მეცნიერების ერთი რომელიმე დარგის თუ სფეროს მკაცრი ჩარჩოებით. ამ ნაშრომის მიხედვით ბ.ჯორბენაძე უპირველესად, რა თქმა უნდა, განსწავლული ენათმეცნიერია, რომელიც პროფესიული სიღრმით განიხილავს და აფასებს ენათმეცნიერული სტილისტიკის მრავალ პრობლემას, მაგრამ იმასაც ნათლად

გვხვდავთ, როგორი მოულოდნელი კუთხით და საინტერესოდ აშუქებს იგი ზრეტყვას — ლინგვისტიკის ისტორიისა თუ ესთეტიკის — ლინგვისტიკის თვალთახედვით.

მიუხედავად იმისა, რომ ნაშრომი რამდენიმე წარკვევსაგან შედგება, ვფიქრობ, იგი მაინც ერთიან, მთლიან ნაშრომად შეიძლება ჩაითვალოს. ამ მთლიანობას განაპირობებს არა მარტო კომპოზიცია ნაშრომისა: ზოგადთეორიულ მსჯელობას (ენა, ერი, მნიშვნელობა), „მხატვრული ტექსტის ენობრივი ანალიზის ზოგადი პრინციპისათვის“ მოსდევს ქართულ კლასიკოსთა ენისა და სტილის საკითხებისადმი მიძღვნილი ნაკვლევი — თეორიული თვალსაზრისის პრაქტიკული რეალიზაცია. ვეცნობთ ესკიზს დ.გურამიშვილის სტილის საკითხებზე, ილიასა და აკაკის თეორიულ მოსაზრებებს სალიტერატურო ენის თაობაზე და მათი პრაქტიკული ხორცშესხმის ნიმუშებს, აკაკიშვილის ენობრივ სამყაროს, კ.კამსახურდიას ქართულს, გ.ლევნიძის „მუხლად სიტყვას“, ი.გრიშაშვილის თხზულებათა ენის თბილისურ ქართულთან მიმართების საკითხებს... ავტორისათვის დიდად ფასეულია ამა თუ იმ მწერლის უმართებულო მსჯელობაც კი: იგი ცდილობს მასშიც იპოვოს რაიმე საყურადღებო შემოქმედის ენობრივი პოზიციის გასაგებად, იმის ამოსაცნობად, თუ როგორ უყურებდა, როგორ აფასებდა მწერალი სიტყვას, როგორ ცდილობდა მისი „დაფარული სიღრმეების ამოშუქებას“.

ნიგს კომპოზიციურად კრავს ზოგადთეორიული ხასიათის ნარკვევი — „სუბიექტური და ობიექტური ფაქტორები ენაში“.

ნაშრომში მეცნიერული მსჯელობა სასიამოვნო ლირიკული ნიაღვრებითაა გამდიდრებული, გაფერებული. ამა თუ იმ მწერლის შემოქმედებასთან დაკავშირებულ თავისთავად საინტერესო განსჯას ხშირად საილუსტრაციოდ მათ თხზულებათაგან ამოღებული პარალელური მონაკვეთები ახლავს, რაც არაა მხოლოდ მარტივ ასოციაციასზე დამყარებული, ქართული სიტყვის დიდოსტატთა შემოქმედების ღრმად გააზრების, გაათვისების, მათი სულიერი ნათესაობის დამადასტურებელიცაა.

„ბალაგარი მწერლობისა“ თანამედროვე ქართული ფილოლოგიის (და არა მხოლოდ ენათმეცნიერების) მნიშვნელოვან მონაპოვრად უნდა ჩაითვალოს.

სარეცენზიო ნაშრომთა ამ მცირე მიმოხილვიდანაც, ვფიქრობ, კარგად ჩანს, რომ ბ.ჯორბენაძე იყო თანამედროვე ქართული საენათმეცნიერო სკოლის ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელი, სწავლულთა მრავალი თაობის მიერ დაგროვილ ცოდნასა და ლინგვისტიკის უახლეს მიღწევებს დაუფლებული მეცნიერი-მკვლევარი, სახელოვნო მოძღვარ-მასწავლებელთაგან ჩაყრილ საუკეთესო ტრადიციათა შემოქმედებითად გამგრძელებელი. მისი ნაშრომები გამორჩეულია საკვლევ საკითხთა ახლებურად დასმით, კარგად ცნობილი ფაქტების განსხვავებული თვალსაზრისით შეფასების უნარით, მათი ღრმა, დაკვირვებული ანალიზით: მეცნიერის მსჯელობა ლოგიკურია, თანამიმდევრული, დებულებები — დახვეწილი, საილუსტრაციო მასალა — ზუსტად შერჩეული.

ბ.ჯორბენაძის ნაშრომებს (განსაკუთრებით — „ბალაგარს მწერლობისა“) სხვა ლირსებებიც აქვს ესაა ენის სიმდიდრე და სამეცნიერო ნაშრომისათვის ჩვეულებრივ არცთუ მაინცადაბალიც ნიშანდობლივი ხატოვანება. ქართულ სიტყვასთან ავტორის ემოციური დამოკიდებულება საცხებო ბუნებრივია და გასაგები მათთვის, ვინც იცნობს მას, როგორც 60-70-იან წლებში გამოქვეყნებული საინტერესო მოთხრობების უდავოდ ნიჭიერ ავტორს.

როგორც ზემოთაც აღვნიშნეთ, ბ.ჯორბენაძე წარდგენილია აკად. ა.შანიძის სახელობის პრემიაზე, ამჯერად — ნაშრომისათვის „ქართული დიალექტოლოგია“ (1989). ძნელია გადაჭარბებით შეაფასო ამ უაღრესად საინტერესო და საჭირო მონოგრაფიის მნიშვნელობა. ნაშრომში ავტორი განიხილავს დიალექტოლოგიის ზოგად პრობლემებს, ლინგვისტური გეოგრაფიისა და არეალოგიის, სალიტერატურო ენის, მხატვრულ თხზულებებში დიალექტოლოგიის გამოყენების საკითხებს, დიალექტოლოგიურ კვლევასთან დაკავშირებით — ენათა ნათესაობისა და ენათა კონტაქტების თეორიებსაც. მონოგრაფიაში მოცემულია ქართული ენის თექვსმეტივე დიალექტის სისტემური აღწერა გაანალიზებულია თითოეული მათგანის ფონეტიკური, მორფოლოგიური, სინტაქსური და ლექსიკური თავისებურებანი.

ბ.ჯორბენაძის ნაშრომებში, ფართო ერუდიციასთან ერთად, ჩანს ნამდვილი მკვლევარისათვის ასერიკად საჭირო უტყუარი შინაგანი ალლო, ენის ნიაღვრით თავისუფლად წვდომის უნარი და, რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია, საოცარი სიყვარული იმ საქმიანობისა, რასაც იგი ერთგულად და დიდ პასუხისმგებლობით ემსახურებოდა თავისი აქტიური, სანიმუშო მოღვაწეობით.

ლევია გუგუშაძე

ლიტერატურული პრემიის მინიჭებას ყოველთვის ახლავს შემთხვევითობის ელემენტი. ჩემი მხრივ ყალბი თავდადება არ იქნება, დღეს რომ გითხრათ, ამ პატივს არ უმსახურებ-სკოქი. მაგრამ ამჟამად შემიძლია ჩამოვთვალოთ სხვა მწერლები, რომლებიც ამ ჯილდოს ჩემზე ნაკლებ არ იმსახურებენ. ამიტომაც, ჩემს სასიძლობოდ სიტყვაში თავს ვალდებული ვარ. ვიღაც პარაკო არა მხოლოდ ჩემი, არამედ ყველა იმის სახელითაც, ვინც ჩემი თანამოქალაქი არიან, მოქალაქეი ლიტერატორთა რესპუბლიკისა, ამ წმიდათაწმინდა კავშირისა, რომელიც არ ცნობს ეროვნულ საზღვრებს. არა ჰყავს შეიარაღებული ძალები და რომლის წევრებსაც ეროვნებით „პოლიტიკური“ მოვალეობა აკისრიათ: უკუარდეთ სიტყვა და დაიცვან იგი მტრებისაგან.

გეშმარტ სიტყვას კი ორი მთავარი მტერი ჰყავს — ფუჭსიტყვაობა და შავი მაგია.

ადამიანი, რომელიც განსრავს ცხოვრებას, მშვენიერად აცნობიერებს, რასაც სჩადის. სიცრუეს მისი სულის წარეწვა შეუძლია, მაგრამ არა — გონებისა და არა — იმ ენისა, რომელშიაც თავის სიცრუეს ახვევს. მაგრამ ჩვენ ერეხნით სულსაც, გონებასაც და ენასაც, როცა სიტყვებს იმგვარი მიზნით ვიყენებთ, არც რომ სიმართლე ვთქმის და არც — ტყუილი. მაგალითად, ვლადიმერ არა რისიმე სათქმელად, არამედ დუმილის ჩამოყარვისა თუ ჩრდილში დარჩენის შიშით, კუსმენი ან ვიკითხვობით სხვათა სიტყვებს არა ახდის რისიმე გასაგებად, არამედ მოწყენილობისა და უსაქმურობის გამო, ეგრეთ წოდებული „საგარეო“ ყბედობა და ჟურნალისტის ფუჭსიტყვაობა ერთი და იმავე სენის ორი სახეობაა. სწორედ ეს გასლავთ, რასაც ბიბლიაში „უქმი სიტყვა“ ჰქვია და რისთვისაც განკითხვის დღეს უფლის წინაშე პასუხი მოგვეკითხება. ადამიანი, რომელიც უაზროდ ყბედობს, და ჟურნალისტს, რომელსაც არსებითად დასაწყრი არაფერი აქვს, სრულებით არ დაგი-დევის. რა სიტყვებს იხმარს, ამის შედეგად ერთხელ და მეორედაც მალე ავსწყდება ამა თუ იმ სიტყვისა თუ გრამატიკული ფორმის ნამდვილი მნიშვნელობა. ისინი, თავისდა შეუქმნევლად, თანდათან ტატყანზე გადადი-ან ლაბარაკობენ და წერენ სრულ სი-წერსიტყვებს.

მასობრივი განათლების სისტემა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები ხელს დაუდგენენ ენის ასეთ დამახინჯებას, არც ისე დიდ ხნის წინათ ადამიანების უმრავლესობა იმ საზოგადოებრივ უფის ენაზე ლაბარაკობდა, რომელშიაც აღიზარდა. მათი სიტყვების მარაგი, შესაძლოა, შეილუ-ღული იყო. მაგრამ ცოდნა უშუალოდ მშობლებისა და მეზობლებისაგან აქონდათ მათგან, ესოდით იმ სიტყვების აზრი, რომლებსაც ხმარობდნენ, და არ ცდილობ-დნენ უცნობი სიტყვებით ელაბარაკათ. მე მტონი, სიმართლეს შორისაც არ წავეყალ-თუ ვიტყვი, რომ დღეს მოსახლეობის ცხრა მეათედმა არ იცის ზუსტი მნიშვნელობა იმ სიტყვათა ოცდაათი პროცენტისაც კი, ესო-დენ ხშირად და ესოდენ დიდი ხალხით რომ ხმარობს ხოლმე.

ცხადია, ცივილიზებულ მსოფლიოში ეს გეროვი წოდებული თავაზიანი „საგარეო“ ლაბარაკო ყოველად აუცილებელი რამაა, ერთ დროს იგი თავისებურ ხელოვნებად ითვლე-ბოდა და შესწავლას საჭიროებდა, რაც დღეს სრულიად უგულებელყოფილია და ერთ-ერთი მიზეზი ესეც გახლავთ იმისა, რომ ფუჭსი-ტყვაობა დღეს ამოდენა პრობლემადაა ქვე-უღი, სანამ ბავშვები ვართ, მხოლოდ ახლობლების — დედა-მამის, და-ძმების, ბიძებისა და დედა-მამიდების წრეში გვიხ-დება ტრადიცი, როცა წამოვიზრდებით, ეს წრე თანდათან ფართოვდება, მასში შემო-ტრებიან გარეშენი, ზოგი მათგანი ჩვენი მეგობარი გახდება, ზოგნი უბრალო ნაცნო-ბები დარჩებიან, სხვებს კი შესაძლოა, მეტად გულად შეეხვედეთ. მოწოდებობაში შესუ-ლებს დანამდვილებით გემართებათ იმის ცოდნა, რომ შორეულ ნაცნობებს (ანდა უარით აუდიტორიას) იმგვარადვე არ უნდა მელაბარაკებოდეთ, როგორც შინაურებს ე-ლაბარაკებით. თანამედროვე საზოგადოების ერთი ძალიან უსიამოვნო თვისებათაგანი ლაბარაკი ბავშვური შემოთამამება გახ-ლავთ, რაც მოზრდილობა წრეში, შორეულ ნაცნობებს შორის, ყოველად დაუშვებელია. დღეს კი, როგორც ცოცხალ მეტყველებაში, ასევე წიგნებშიც, ადამიანები დიდი მონდო-ბით მდიდრდებიან.

ჩვენს დროში დიდი სახიკოთი საქმე გაკეთდა იმით, რომ ხელმოკლე კაცსაც შეუძლია ხელოვნებისა და ლიტერატურის მაღალი ქმნილებებით დატკბეს, რადგან წიგნებიც, მაღალხარისხის რეპროდუქცი-ებიცა და გრამოფონებიც უკლებლივ ყველასათვის ხელმისაწვდომია. მაგრამ, მე-ორე მხრივ, ამ ხელმისაწვდომობა, თუ გადავამლავთ (რისი მოწმენიცა ვართ),

შეიძლება საკმაოდ შედეგად მოგვიყვა-ნის, ჩვენ უკვე ვვლარაფრით გავითავისებთ ცოდნა და შთაბეჭდილება, რასაც დიდი რაოდენობით გადაკითხული წიგნებიდან თუ გადათვალსიერებულ-მისმენილი რეპროდუქცი-ებიდან და გრამოფონებიდან ვიღებთ. ამგვარი სისარბის მეოხებით გონებას კი აღარ ვივითარებთ, კულტურულ ფასეულო-ბათა მომხმარებლები ვხდებით, ყველაფერი, რასაც ამგვარად ვკითხულობთ, ენახულობთ თუ ვისმენთ, უმალვე გავიწყდება, როგორც გუშინდელი გახუთი.

ფუჭსიტყვაობის სიცარიელეზე კიდევ უფრო საშინელია სიტყვათა შავი მაგიის სემოქმედება. პოეზია, ლიტერატურის ეს

პოპულარობა შეიძინა, მე კი მხარია და კიდევ მეამაყება, რომ დღეს ცოტა გინე კითხულობს და ცოტა ვინმეს ესმის. მაგის მხარერი პოეზიას ვერაფერში გამოიყენებს, რადგან მოსმენილი ლექსის პასუხად თუ ადამიანს რაიმე განცდა აღეძრება, შეუძლე-ბელია, ეს განცდა შეურაცხადი იყოს, მე მგონია, პოეზია ფუჭსიტყვაობის კატეგორი-აშიც ვერ ჩაიწერება, რომანი თუ მოთხრობა, თუნდაც მაღალმხატვრული, შეიძლება დრო-ის მოსაკლავადც ვიკითხოთ; მუსიკა, თუნ-დაც ძალზე მნიშვნელოვანი, შეიძლება მხოლოდ ბგერით ფონად გამოვიყენოთ. მაგრამ ყოველ შემთხვევაში, ვიკითხოთ ლექსი და არ ვცადოთ ჩავწედოთ მას, იგი

ჩემი რწმენითაც ეს უკუყვამუხარის-ღონისძიებების გატარება, საზოგადოებრი-ვებმსუბუქი გახდეს; მიდნო, მხატვრული სიტყვების ნაცვლად მოვიფიქროთ შემთხვე-ვითი პასაჟები, მაგრამ მხატვარი, რომელიც „პოპ-არტის“ სტილით ხატავს, ისევე რო-გორც მწერალი-პროპაგანდისტი, ივოწებს, რომ ხელოვანი არ არის სოციალურ ქმედებათა ინიციატორი, არამედ — ნაწარ-მოების შემქმნელი, თუ გვწამს ხელოვნების ფახეულობა, ეს იმას ნიშნავს, გვწამს შესაძლებლობა რაიმე ისეთის შემქმნისა (ეპიკური პოემა იქნება თუ ორპკარიანი ეპიგრამა), რაც მარად იარსებებს. საამისო მანსები ძალზე მცირეა, მაგრამ ყოველი ხელოვანი ამას უნდა ესწრაფოდეს, არცთუ დიდი ხნის წინ ასეთი სწრაფვა სრულიად თვალსაზრისი იყო, სახლები, ავეჯი, ინსტრუ-მენტები, თვითრეული, ჭურჭელი, საქონლის სამოსელი და ა.შ. სოლიდურად და მკარად იქნებოდა, რომ დროისთვის გაეძლი და თაობიდან თაობას გადაეცემოდა. დღეს ყველაფერი წინასწარგანზრახულად ისე კე-თდება, რომ ერთსა თუ ორ წელიწადში უკვე დაიკვლდეს, რა საკმალოც არ უნდა იყოს ეს ამბავი, ამასთან შერეგება მაინც შეიძლება, რადგან საქმე ეხება აუცილებელ ხელისნურ ნაკეთობას. ადამიანს ესაჭიროება ბინა, სკამი და ა.შ. მაგრამ აუცილებლობის ეს ელემენტი ხელოვნებაში მოხსნილია — არაგინ გვაგადადებულებს, გვერთ ან ვიკი-თხოთ ლექსები თუ რომანები, თუკი ხელოვნება მხოლოდ „დროებით“ ნაწარმოე-ბებს შექმნის, მალე საერთოდ შეწყვეტს არსებობას.

გულის დასაშვადებლად, მოდით, ისევე წარსულის შედეგებს მივმართოთ, ისინი დაგვარწმუნებს, რომ საზოგადოებრივი და პოლიტიკური ცვლილებები ხელოვნების ჭე-შმარიტი ქმნილებებისათვის ისეთი წამლე-კავიც არ არის, როგორც ამას შიში გვაუქმებინებს, ჩვენი თანამედროვე გარემო მკვეთრად განსხვავდება იმ გარემოსაგან, სადაც ეს შედეგები იქმნებოდნენ. — ჩვენ კი მაინც შეგვწყნეს უნარი, ჩავწედოთ მათ და დავტკბეთ მათით.

მომაველი საკმაოდ შეკენელი ჩანს, მაგრამ ერთი ცვლილება ჩვენს არსებებაში იმედს მისახავს. XVIII საუკუნის დასაწყი-სიდან ამ ბოლო ხანებამდე მეცნიერებს სწამდათ — და ადამიანთა დიდი ნაწილიც დაარწმუნეს თავიანთ სიმართლეში — რომ სწორედ სამეცნიერო გზით შეიძლება საკა-ნითა ობიექტურ არსამდე მისვლა. ამ სიტყ-ვების ხელოვნების მოდელსა ორგვარი რეაქცია მოჰყვა, ერთი ნატურალისმის ლიზურტკაქმ გაერთიანდნენ და ყოველნა-რად ცდილობდნენ, მეცნიერებს დაეპირებო-დნენ, შეიარყი უკუდგნენ შეცნობადი მოუ-ღებებისაგან, სადაც, მათი აზრით, სატკა-სუყვედა, და თავიანთ სუბიექტურ, წმინდად ემთერტურ სამყაროთა შექმნას ლაბობდნენ.

თუ დღეს საერთოდ შესაძლებელია ვიხმართოთ სიტყვა „ჭეშმარიტი“, მაშინ, მე მგონია, ერთადერთ ჭეშმარიტ სამყაროდ ჩვენი ეს სამყარო უნდა ვიდიაროთ, სამყარო, სადაც ჩვენ ყველანი, მათ შორის — მეცნიერებიც, ვიხდებით, ვმოშობთ, გვიფ-ვარს, გვატულს, ვიხიცვებით, ეს პირველადი, მშვენიერი სამყაროა, რომელიც ჩვენი გრძო-ბების საშუალებით შეიცნობა და ყოველო-ვისაც შეიცნობოდა.

ეს ის სამყაროა, სადაც ცაზე მზე აღმოსავლეთიდან დასავლეთისაკენ მოძრა-ობს, სადაც ცის ვარსკვლავთ ვარსკვლავები ჰქვია, სადაც სრულქმნილების სახობი ადამიანის სხეულია, სადაც ყველაფერი მოძრაობის ან უძრაობის მდგომარეობაში იმყოფება, თუ ჩვენი კულტურის ოსტატები ამის აღიარებას დასჯერდებიან, შესაძლოა, გახდნენ უფრო თავმდაბლებიცა და უფრო თავდაჯერებულებიც, ისინი ვერ შექმნიან იმგვარ ნაწარმოებს, რომლის წაკითხვასაც მთელი ოთხენი სიცოცხლე სჭირდება და თქვენ სხვას ვეღარაფერს წაკითხავთ, გენილობის პრეტენზია ისეთივე უადგილო იქნება, როგორც ეს შუა საუკუნეებში იყო, და ვინ იცის, იქნებ კვლავც ვიწამოთ გონებისათვის მისაწვდომ მოვლენათა სამყა-რო, სადაც სუფევს ღვთაებრივი ანა-ლოგიები.

მაგრამ ყველაფერი ეს მხოლოდ ვარა-უდებია, მაინავე კი, რაც არ უნდა მოხდეს, უნდა იმგვარად ვცადოთ ცხოვრება, როგორც ამას ჩვენი ინგლისელი მწერალი ე.მ. ფორსტერი გვიჩვენებს.

ადამიანები, ვისაც მე პატივს ვცემ, ისე უნდა ექცოდნენ, თითქოს უკვდავი იყვნენ, ქვეყნირება კი, ჩვენ სადაც ვცხო-ვრობთ, წარუვალია, ირივე ვარაუდი თანა-ბრად მცდარია, მაგრამ, ერთიცა და მეორეც, აუცილებელია ისე აღვქვათ, თითქოს ჭეშ-მარიტება იყოს, რადგან მხოლოდ ამ შემთხვევაში შევძლებთ განგარბოთ შრომა, სახელობა, სიყვარული — და ჩვენი სულიერი ცხოვრებისათვის რაღაც სახუნთქი დაეიტოვოს.

XX საუკუნის დიდი სახელები უინსტონ ლენინი დავით სიტყვა მბრისაგან

უინსტონ ჰიუ ლენინი (1907-1972) — დიდი ინგლისელი პოეტი, 1946 წლიდან აშშ-ის მოქალაქე. მიჩნეულია მეოცე საუკუნის ინგლისურენოვანი პოეზიის კლასიკოსად. განსაკუთრებით აღნიშნავენ აზრობრივ სიღრმეს და ყველა ჟანრისა თუ ფორმის ლექსის ვირტუოზულ ფლობას. გთავაზობთ მის სიტყვას, წარმოთქმულს აშშ-ის ეროვნული პრემიის მიღებისას.

თუთრი მაგია, ისევე ცდილობს მსმენელის მორესებას, როგორც შავი მაგია, ოღონდ იმ განსხვავებით, რომ პოეტი თავისი სათქმე-ლით არის შეპყრობილი, მას ერთადერთი სურვილი წევს — სხვათაც გადასცეს თავისი განცდა. შავი მაგიის მსახური კი ყინულისით ცივია, იგი არ არის შეპყრობილი განცდით, რომლის გადაცემასაც ესწრაფვის; მისი ერთადერთი სურვილია, მოახდინოს სიტყვებით მაგური სემოქმედება სხვებზე და ისინი ეროიანად დაუქვემდებაროს თავის ნებას. მას არ სჭირდება ცოცხალი გამოძა-ხილი; იგი მოითხოვს თავისი სიტყვების მორწილად გამოტრებას.

შავი მაგიის მსახურთა ტექნიკური ხერხები საუკუნეთა განმავლობაში თითქმის არ შეცვლილა. მათი საშუალებით სიტყვებმა აბსოლუტურად უნდა დაგვარონ მნიშვნელო-ბა და უაზრო ბგერებად იქცნენ. ამის მიღწევა მარტუადაა შეიძლება, საკმარისია, უკუღმა წავიკითხოთ „მამია ჩვენი“, რო-გორც ოდესღაც მოგვები აკეთებდნენ, ანდა ერთი და იგივე სიტყვა რაც შეიძლება ხმამაღლა ვიშოროთ, სანამ იგი აზრისაგან არ დაიცლება და ცარიელ ბგერად არ იქცევა. ჩვენს საუკუნეში ისეთი სიტყვები, როგორიცაა კომუნისმი, კაპიტალიზმი, იმპე-რიალიზმი, მშვიდობა, თავისუფლება, დემო-კრატია, უკვე აღარავითარ აზრსა და ცნებას აღარ გამოხატავენ. ეს სიტყვები დღეს უკვე ბგერებად არიან ქცეულნი, მათი სისწორე-სიმცდარე სულ ერთია, მათზე რეაგირება ისეთივე უნებურია, როგორც მუხლის რეფ-ლექსი, რისთვის იყენებს მოგვი ამ ჯადოს, საკუთარი თავის განსაზღვრებით თუ ვითო-მდა კეთილი საქმის გასამარჯვებლად, ამას აღარავითარი მნიშვნელობა აღარა აქვს.

რაც უფრო დიხსულია საქმე, რომელ-საც იგი ვითომ მსახურებს, ზიანი მით უფრო დიდია. საგარო რეკლამა, რაგინდ უზაროც არ უნდა იყოს, თავისი არსით საქმიოდ უწყინარია. ამა თუ იმ ფირმის მიერ რეკლამირებული სახნის ყიდვით თავს არა-ფერს მოგვწევს; თუკი, რასაკვირველია, კანონი არ დაუშვებს შხამიანი ნაწარმის გაყიდვას, ან უფრო არ გაუბნისებდები, ვიდრე მანამდე ვიცავთ, ჩემი სულისა და ხორცისათვის არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს, რა მარკის საბონს ვიხმარ, სულ სხვა საქმეა პოლიტიკური და რელიგიური პროპაგანდა, რადგან პოლიტიკა და რელიგია ირთ ისეთი სფეროა, სადაც ადამიანისთვის ძალზე მნი-შვნელოვანია, რა არჩევანს გააკეთებს.

როგორც ხელოვანი, თითქოს დიდი მსურველი უნდა ვიყო, რომ პოეზიამ მეტი

ამდაგვარად თავს არ წავაკითხებს, თუ წავაკითხებს, მხოლოდ ისე, როგორც მის აუტორს ეწადა.

ერთბრემი კულტური უკლებლივ ყველას საქმეა, მაგრამ სიტყვის ოსტატნი, პოეტები და მწერლები, აქ საკუთარ პრობლემებსაც აწყდებიან, რომლებიც ეოქებისა და ქვეყ-ნების შესაბამისად იცვლება. უწინ, მაგალი-თად, კულტურულ პოლიტიკის ტურ საზოგა-დოებაში, ანდა რისინტისმის ეპოქაში, ლი-ტერატურის მოღვაწეებს პრივილეგიური სა-ზოგადოებრივი მდგომარეობა ეკავათ და, ამის შედეგად, თავიანთ თავზე ზოგჯერ გაცილებით დიდი წარმოდგენა უნდებოდათ, ვინემ იმსახურებდნენ, ჩვენს დროში კი, პირიქით, საერთოვე მწერლებისადმი არასაკ-მარისად სერიოზულ დამოკიდებულებაში იმა-ლება. შერეველი საზოგადოებრივი მდგომა-რეობის საპასუხოდ ისინი ორ უკიდურესობას მიმართავენ.

მწერალთა ერთი ნაწილი იმით ცდი-ლობს ძველებური მდგომარეობის მოპოვებას, რომ რაიმე სასარგებლო საქმის პროპაგა-ნდისტი ხდება, ჩვენს სამყაროში ყოველთვის საკმაოდ ბევრი ბოროტება იყო და საკმაოდ ბევრი უბედურება ტრიალებდა. მაგრამ თუ ვიფიქრებთ, რომ მწერალს, მხატვარს ან კომპოზიტორს ბოროტების აღმოუხერა ან ტანჯვის შემთხვევაში შეუძლია, ეს მძიმე შეცდომაა და მათი მნიშვნელობის უზომო გაბუჟება იქნება. ვეროების პოლიტიკური და სოციალური განვითარება დანტეს, გუგოის, ტიციანის, მოცარტის, ბეთოვენისა და სხვათა და სხვათა გარეშეც უსუსტად ამავე გზით წავიდოდა. საზოგადოებრივი ბოროტე-ბათი ბრძოლის ორად ორი გზა არსებობს: პოლიტიკური ქმედება და ფაქტების უსუსტი მოწოდება, ანუ ჟურნალისტისკა, ამ სიტყვის საუკეთესო გაგებით, ხელოვნება თავისი არსით ან საქმეში უძლიერაა, დიდი-დიდი, რაც შეიძლება მწერალმა გააკეთოს თავის თანამედროვეობათვის (როგორც ბრძანა დო-ქტორმა სამუელ ჯონსონმა, XVIII საუკუნის ინგლისელმა პუბლიცისტმა), დაეხმაროს მათ ცხოვრებით უფრო გულსასვედ ტკბობაში და უფრო იოლად გადატანაში. ოღონდ ერთიც არ უნდა დაგვავწყდეს: მართალია, გარდა-სულ დროთა დიდებულმა ოსტატებმა ვერ შეძლეს შეეცვლათ ისტორიის მსოფლიობა, მაგრამ, მათი წყალობით დღეს ჩვენ შესა-ძლებლობა გვაქვს წარსულის ვეზიაროთ, უამისოდ კი აწყოთ არასრულფასოვანი იქ-ნებოდა.

სხვა მწერლები კი ასეთ დასკვნამდე მივიდნენ: რაკი ხელოვანს არ ძალუძს (და

ძველ ქართულ საბრძოლო თუ სპორტულ სახანაობაში საწვებს შორის უფროსად წარსულში იმდენად, დღემდე შემორჩენილ ზოგიერთ საბრძოლო სახანაო თვისი პირველი დანიშნულება დაუკარგავს და მხოლოდ განათარს თამაშობად ქცეულა ეს თამაშობანი დღესდღეობით კვლავ იმართება საქართველოს მთავარ თუ ხარბი იმართება რელიგიურ დღესწავლებებზე, ანდა ჩვეულებრივ ყოფით გარემოში, ნებისმიერ სიტუაციაში...

დღეს უცვლასთვის ცნობილია ხალხური თამაშობის ერთი სახე — „ლატაობა“ ან და მსგავსი შინაარსის თამაშობები ეთნოგრაფებმა არაერთი გამოკვლევა მიუძღვნეს, მაგრამ ფართო საზოგადოებისათვის დღემდე უცნობია ფარგლები და მართანებით შერკინება — ძველი საბრძოლო ხელოვნების ეს თავისებური ფორმა. სანამ ამ ძველებური საომარი მოქმედების შესახებ ვისაუბრებდეთ, მანამდე საჭიროა გავარკვიოთ — რას წარმოადგენს მართანი და რა და რა სახისა იგი?

დღევანდელი საზოგადოების დიდი ნაწილისთვის მართანის ცნება მუდამ ცნება-ნაა ასოცირებული გავისხილთ ლეგენდით: „რა ცნა მეფე მოვიდო, ჰერა მართანი მისა ცნესა“...

ან: „განთქმულ იყო შენი ცნენი, ნაბადი და მართანი“...

მართანი, ძირითადად, სამგვარია: 1. საკუთრივ ცნენის მართანი; 2. ნახირის ან ცნვრის გასარკი მართანი ანუ შოლტი და 3. საბრძოლო მართანი — გოზგარა.

ცნენის მართანი მოკლეა იგი შედგება მოჩუქურთმებული ხის ტარის და დაწვრილი ღვედებისაგან. მართანს ბოლოში აქვს „ფაღლი“ — ფოჩიანი წვერი. ცნენის მართანი შეიძლება იყოს სამკეცა, ოთხკეცა ან ხუთკეცა. მრავალკეცა მართანის ღვედები მჭიდროდა ჩაწნული ერთმანეთში და ქსოვის ფორმით გველის ტყავს („ქარს“) მოგვარებებს. მართანის ელასტიურობაც ხომ გველის მოქნილობას უტოლდება.

შოლტი გრძელია. მას აქვს მოკლე ტარი და გრძელი დაწვრილი ღვედები. როგორც უკვე ითქვა, შოლტი გამოიყენება ნახირის გასარკად და მისი ტყუაშუნი შორს ისხის.

განსაკუთრებით საინტერესოა საბრძოლო მართანი. იგი შეიძლება იყოს ხუთ-

ლა, ანაირი მართანის დაკრა მტკიცე უნდა და სახეობაოც არის დამკვიდრისათვის. ერთ ხალხურ ლექსში ნათქვამია: „ჩონჭარას მართანსა აქვს ცხრაგან შიბი დახვეული, დედამწას აგდებენ მართანის დაქველად“.

საბრძოლო მართანი ერთი დაკვრით ფხრეწა სწლად ნაქსოვ შალის ჩოხას აბიჯად დამკვიდრე ფარს უფარებდა მოქნილ მართანს. მართანით შეშა ხმლითა და ხანგლით ბრძოლისათან შედარებით უფრო ხელსაყრელია. მართანი გულისხმობს მოქნილობადეგვა შორის დისკანკას, თანაც ფართოდება მოქმედების არეალი და, რაც უკვლავ შეიძლება მოკლეობა, ეს არის უსიხლო ბრძოლა. მართალია, ევფესტაოსის ნაშთი მართანი გვირგვინი, ტარიელი, ულმობლობას იჩენს როსტეგან მეფის მონათა მიმართ, როცა „ქვე მკრდამის“ გაუბაზს მათ სხეულებს მართანის გადაკრით, ხოლო გზად შემოყრულ „მკვანდე მოუბარ“ მონადირე ხატელებს თავებს გადაუფრეწს და, რუსთაველისავე ენით რომ ვთქვათ, „მართანითა შეაწიფეს“; მაგრამ „ევფესტაოსის“ მხატვრული ნაწარმოებია და თავისი პერსონაჟის არაფერულბრივი ძალის საჩვენებლად მჭერალი მძარბავს მხატვრულ სერებს — ჰიპერბოლას. მეორეც, ტარიელი მხოლოდ მაშინ გამოიღებს ხელს, როცა როსტეგანის მონები მის შეპყრობას განხრახვენ. ისიც საგულისხმოა, რომ ტარიელისაგან დაზარალებული მხედრები ეთიანდის უაზრობენ: „მან ხრამისა ხელი არ მიჰყო“... როგორც ჩანს, ტარიელი მოერიდა ზედმეტ სისხლისღვრას, ან არ ჩათვა-

ლა ისინი ხმალდახმალ შეშბის ღირსად. ფართი და მართანით შეშა მთელ საქართველოში უნდა ყოფილიყო გავრცელებული. ბრძოლის ეს სახეობა ფშეში XX საუკუნის 30-40-იან წლებამდე შემორჩენილა. ეთნოგრაფი ალექსი ოჩაიური წერდა: „ფშელებმა ჩხუბი არ იცოდნენ და თუ სიმთვრალის დროს იშვიათად ჩხუბი მოხ-

ვთქვით, რომ სალოცავის ტერიტორიაზე მართანით მოჩუქური მოყვება საუთუად უფრო ხელსაყრელი იმ წმინდა მიწას, რომლის დასაკუთრებისთვის აქედან განუდევნია დევები და ავსულები მის ღვთაებას. ქართული მითოლოგიური პერსონაჟები: კოპალა, იასარი, ფუტისანგელი, შუბნური ღმერთი და მართანით იბრძვიან დევ-კერბა გასან-

აქვს „მოთანახე“ სხვა ღვთისებთან ერთად. ლექსში „ევფესტაოსის“ ჩვენს წმინდ რომ ავსულებთან ბრძოლაში „ჩამაქმულიყო“ მძიმე, „შუბნური მართანისა“.

პირიშვე ფუტისანგელი ზღის მართანი კი ცცხლის აღიანია, მისი ხილვა ზოგიერთათვის არავის ძალუძს, მხოლოდ ღვთის რჩეული ხედავენ მას.

„პირიშვე ფუტისანგელი, მშველელი ფუტისანგელი, ფა და ფუტისანგელი, თავზარდამცემი მტრისათ, უჭირავს ცეცხლის მართანს, გამათვლებელი გზისათ“.

არამარტო სათემო ხატები, არამედ მთელი ფშის საერთო სალოცავი ღვთისა ჩვენს სხვა საომარ იარაღებთან ერთად, მართანითა შემართული მტრის დასა მარცხებლად და ყმათა საშველად:

„გაგო ღამისა ჩვენსა, ქისტისა გავერდა ცხარია, გადამიდა მართანი, წელზე შირტვა ხალისა“.

ხალხური მითო-პოეტური აზროვნება ანალოგიური პრინციპითა და მსგავსი მოდელებით ხატავს და მტრეწავს ქრისტიანულ წმინდანთა ნათელი მოსილ სახეებსაც.

„მე ვთუა წმინდა გიორგი, ჩემთან რა გაგიდგოდით, ღურავს გადამქრის მართანი, ზღვას ხმელნივით დიდდა, გაღმა აიღს ბეგარა, გამოღმა გამოდგოდით“.

ერთი ქართული ხალხური-საფრთხელო ტექსტის მიხედვით, მთავაროქავე წმინდა გიორგის თათქოს მართანის წვერით შემოუსაზღვრავს თავისი საბრძანის.

„გაუშარბოსა საზღვრიდან საზღვრადის თეთრი მართანის მატარებელ გიორგისათ“.

(იანვანა, ღვთის კარზე სათქმელი)

კიდევ მრავალი ლექსია და თქმულებების მოხმობა შეიძლება იმის დასტურად, რომ მართანი ქართველთა უჩველესი პანთეონის ღვთაებათა ძირითად საომარ იარაღს წარმოადგენდა, ხოლო რელიგიური რიტუალების დროს; ან რომელიმე სხვა თავმჯდომარის ჟამს ეროვნების პირისპირ ღვთარს უარია-მართანისა ვაჟკაცები (ნებით თუ უნებლიედ) სიმპოლურად განასახიერებდნენ თავიანთი ღვთაებების ბრძოლას ბოროტ ძალებთან.

ტრადიციები

ტრისტან მახაშვილი

ფარითა და მართანით...

დებოდა, მართანები ჰქონდათ და იმით იმუშებდნენ.

ფართი და მართანი შერკინება ხალხურ ლექსებშიც დასტურდება. სატრფოსთან შეხედრას მონატრებული ხვარაზე ვაჟად ქცევასა და თავის გულისწოთან მართანით შეშას ნატრობს, რომ როგორმე მოიკლას მისდამი ფარული ტრფიალი:

„ნეტავი ვაჟად მაქცია, ჭალი არა მქნა თმანი, მერე შეგვეყრან ერთად ფარია-მართანისანი, ვერც მაშინ გაიგებდია, რაც ჩემი გულის ზე არი“.

შერკინების დროს დამხვეური ფარს უფარებს მტრის მიერ მოქმედებულ მართანს. „ხელთ ჩაბღუჭული ფარის“ ტრადიციის თითქმის განასახიერებს წერტილების ღვთაებრივ რიტუალს და გარეშე ძალისაგან იუარავს საკუთარ მიეროსამყაროს. ამავე დროს, იგი იცავს იმ წმინდა მიწას ხატისას, სადაც ტრადიციის მიხედვით, სისხლი არ უნდა დაიღვაროს, თორემ ცოდვები „ცას შესწდებდა“ და სისხლის დამღვრელიც სასტიკად დასჯიდა.

კარგად დაწვრილი და მოჩუქურთმებული მართანის ქონა მისი პატრონის სახელი და სიამყა, თუქა, ჩხუბის დროს, მთავარი მინც მოყვების მართანითა:

„ნეტავი ჩხუბად გახდა, გაუშარბა კოპალასა, ბატარ ხან გამოვიდა, ჭიარან წასდგნეს ჩონჭარასა, ველადარა მუშტს გაუღდის, ველადარა გოზგარასა“.

შემოთ ხატის მიწა ვახსენეთ და

დგურებლად, კოპალასა და იასარის მუღში-ვი ებითებოთ: „ლატან-მართანისანი“.

„დევ-დევადებთ გადამხსნაველებო!“, დევების გასანადგურებლად ღვთიდან მოვლენილი იასარი ხალხის სახით წარმოუდგება უწმინდურებს:

„ერთი წლის ხალხი მოიდა, ერთ ცოტას შავგვრემანი, ხელში ეჭირა მართანი, შეიღებარიო“.

იმავე ლექსის მიხედვით, იასარი დევებს ლანტით ხოცავს:

„საკმისს ლანტი ვესროლე, ზედ დავაქციე ხანო“.

აქ „ლანტი“ და „მართანი“ იდენტური ცნებებია: ჩნდება, აგრეთვე, ანორი სიტყვის სინონიმი — „სავგრო“.

„სავგრო“ შამგინაძე, ღმერთი, შენგან მაქვს ძალიო“.

ან: „დევს მოუქნიე სავგრო, კლდეს მაფარა თავიო“.

„შიწრიელთა“ (იგივე დევები — ტმ.) განადგურებაში კოპალას კვირა ეხმარება; დევნი და კოპალა საფლავნო ქვების სროლაში ეხმარებიან ერთმანეთს. „პირველად დევმა გაისროლა ქვა და გადავლო ციხეთ-გორს, მეორედ კოპალამ გაისროლა. შეიძლება დევის გასროლილ ქვამდინ ვერცე მიეღწია, მაგრამ კვირამ მართანის წვერი წამოჭრა, შორს გააშალა და გადაჭარბა დევის გასროლილ ქვას“ (ალ. ოჩაიური, ქართული ხალხური ღვთისწავლება ადრესავითი საქართველოს მთიანეთში, ფშე, 1991, გვ. 96).

მართანით შეიარაღებული არიან კო-

შრეღმრბ შორსაიტი

უპირრობო პრივილეგია

— აი, რა და ჩეღვიკა ძლიერად ჩასცხო ცხვირში მუშტი.

იყო და ასეთი დარტყმით სერიოზულად არაფერი დაუშავდებოდა. ბრენტი დაბარბაცდა და ხელები სახეზე აიჭარა. გელურით შეხედა ჩეღვიკს, რომელიც გიჟ ეგონა და კარი ცხვირში მიუჭახუნა.

პიტ-სტრატის კუთხეში ჩეღვიკა მოლიციელი შეამჩნია. ეტყობოდა, ახალგაზრდა კონსტებლი უსაქმოდ მოწყენილიყო.

ჩეღვიკი მიუხელოვდა მას და უთხრა: — გამოშვებო, ამ უბნის ერთ მცხოვრებს თავს დაესხნენ.

კანონის მცველი შეკრთა: — თავს დაესხნენ? სად?

— აქვე ორი კვარტლის იქით, მიგიყვანთ. ზედმეტი კითხვებისთვის თავი რომ აერიდებინა, ჩეღვიკი უსიტყვოდ გაუძღვა წინ. მოლიციელი უკან მიჰყვა.

— აი აქ, სახლის ნომერი 32-ია.

კონსტებლი კიბეზე ავიდა და დარეკა კარი გვი-

ლორდ ბრენტა გაუღო. მარცხენა ხელით სახეზე სველი პირსახოცი აფარებინა.

— ზუთი წუთის წინ, — თქვა ჩეღვიკმა. — ბატონ ბრენტს ცხვირში მუშტი ჩაარტყეს.

— მართალია? — იკითხა მოლიციელმა.

ბრენტმა თავი დაუქნია და სახეზე აფარებული პირსახოცის ზემოდან სიძულვილით გადმოხედა ჩეღვიკს.

— გასაგებია, — დასაყენა მოლიციელმა, თუმცა, კერაფერი გაგო. — ვინ ჩაგარტყათ?

— მე ჩაგარტყი. — თქვა ჩეღვიკმა.

კონსტებლი გაშტერებული შემობრუნდა: — მაპატიეთ, რა თქვით?

— მე დავარტყი ბატონ ბრენტს.

— რატომ დავარტყი? — უპასუხა ჩეღვიკმა. — რატომაც დავარტყი, — უპასუხა ჩეღვიკმა, — სიამოვნებით მოგუყვებით ბოლიციის განყოფილებაში.

კონსტებლს, ეტყობა, თავაზა აებნა: — კარგი, ბატონო, რადგან ასეა, გამოშვებო.

ბოლიციის განყოფილებაში ჩეღვიკი მორიგე სერვანტთან მიიყვანეს ეიდერ კონსტებლი მოახსენებდა, ჩეღვიკი დუშდა.

— დაზარალებულის გვარი? — იკითხა ხანდაზმულმა სერვანტმა.

— ბატონი გილორდ ბრენტი. — უპასუხა ჩეღვიკმა.

— ბიარდი მტრობა? — თითქმის.

— მიწეში? რატომ მიმართეთ კონსტებლს?

ჩეღვიკმა მხრები აიჩნა: — კანონი კანონია, ხომ მართალია? კანონი დარღვეა და ბოლიცია საქმის კურსში ჩაეყვინა.

— მართალია. — დაეთანხმა სერვანტმა და კონსტებლს მიუბრუნდა. — ბატონი ბრენტი სერიოზულად დაზარადა?

— მგონი არა. — უპასუხა მან, — ცხვირში მოხედა, სულ ეს იყო. სერვანტმა ამოიხრა და მეზობელ ოთახში გავიდა. გილორდ ბრენტი სატელეფონო წიგნში არ ეწერა, მაგრამ ცნობა-

თა ბიუროში მისი ტელეფონის ნომერის გაგება მწელი არ იყო. მცირე საუბრის შემდეგ სერვანტი დაბრუნდა.

— ბატონი ბრენტი არ ჩივის. — განაცხადა მან.

— რა შუაშია ბატონი ბრენტი? — აღმოუთდა ჩეღვიკი. — ამერიკაში ხომ არ ვართ. საზოგადოებრივი წესრიგი დაარღვა, მაშასადამე, საქმეში მოლიცია უნდა ჩაეროოს.

სერვანტმა ჩეღვიკს გამოცხადებ შეხედა.

— თქვენ, ბატონო, ეტყობა, კანონებში ერკვევით.

— დიახ, ზოგჯერ შიგ ჩანდება მიწვეს, — დაეპოწმა ჩეღვიკი.

— კარგი, — ამოიხრა სერვანტმა. — ბოლიციას უფლება აქვს საქმე სასამართლოს არ გადაცეს.

— მაშინ იძულებული ვარ გაუწყოთ, რომ ისევ მომეწვეს ბატონ ბრენტთან შეხვედრა და ყველაფრის თავიდან გამოკრება.

სერვანტმა თავისკენ ნელა მისწია ანექტების დასტა.

— კარგი, თქვენ გვარი?

ბოლი ჩეღვიკმა გვარი უთხრა, მისამართიც, მაგრამ რატომ? დარტყმა, სიტყვა არ დასძრა და განაცხადა, სასამართლოზე ვიჭყვი, როცა აუცილებელი იქნება. ოფიციალური ბრალდება წაუყენეს და გირაოდ ასე ფუნდი დაატოვებინეს.

სასამართლომდე ერთი კვირით ადრე ყველა გზითის ახალი ამბების განყოფილებაში ანონიმური სატელეფონო ზარები გაისმა. ანონიმი თუქმებოდა, რომ გახვით „სანდი კურიერის“ წამყვანი თანამშრომელი გილორდ ბრენტი ორწამათს ჩრდილოეთ ლონდონს მაგისტრატულ სასამართლოში მოწვევდ გამოიხოს, სადაც ირიგოდა საქმე „ბოლიცია ჩეღვიკის წინააღმდეგ“ და კორესპონდენტის გაგზავნას მოითხოვდა. რედაქციების უმრავლესობა სიამოვნებით დათანხმდა.

ბოლი ჩეღვიკი სასამართლოში წუხტად ათ საათზე მივიდა. მოცდა მოუხდა. მისი საქმის მოსმენა თორმეტის თხუთმეტ წუთზე დაიწყო. ჩეღვიკმა მსჯავრდებულის საქამ მაღწია თუ არა, სწრაფად გადატედა პრესისთვის გამოყოფილ ადგილებს — გაქედლი იყო. მოწვევ გილორდ ბრენტი დარბაზის გარეთ დარჩა. ბრადენის კანონების თანახმად, მოწვევების სასამართლოს დარბაზში ყოფნა აკრძალულია. მანამდე, სანამ ჩვენების მისაცმად არ გამოიხსენებენ. ამის შემდეგ მათ უკვე შეუძლიათ დარბაზში დარჩენა.

რადგან ჩეღვიკმა თავი დამაშავედ არ ცნო, მოსმართლემ საქმის განხილვის გადადება მოითხოვა. მსჯავრდებულის დამცველი რომ აეყვანა, ჩეღვიკმა ადვო-

დასასრული 33-14 გვერდი

დისბლეი სამკითხველო

დებანტისი

დასასრული დასაწყისი იმ. „გამგანობი“ №44

ოთხი დღე ეძება და ბოლოს გილორდ ბრენტის მისამართს მივანო. იგი ჰემსტედში ცხოვრობდა, ერთ მშვიდ, პატარა ქუჩაზე. მეორე კვირას ჩეღვიკი ამ ქუჩაზე გაჩნდა. იფიქრა, საკვირაო გაზეთის თანამშრომელს ეს დღე დასვენებისა ექნებოდა და სახლში დაიჭერდა.

კარი ოცდაათიოდ წლის სანდომიანი სახის ქალმა გაუღო.

— ბატონი ბრენტი სახლშია? — ჰკითხა და იქვე დაუშაბა. — „კურიერი“! გამოქვეყნებული მისი სტატიის შესახებ გეახელით.

არც ტყუილა. ქალბატონ ბრენტს ექვით არ შეპარვია, რომ ეს კაცი რედაქციიდან მოვიდა. მალე გილორდ ბრენტიც გამოჩნდა — ორმოცდათუთიოდ წლის ელევანტური მაშაკი.

— გისმენთ.

ჩეღვიკმა გაზეთიდან ამოკრილი სტატია აჩვენა. — თქვენს სტატიათან დაკავშირებით გეახელით. გილორდ ბრენტი გაოცებული უფურცლად გამოწველილი ქალბატონის ნაქერს.

— ერთი თვის წინანდელი სტატია. — უკმაყოფილოდ ჩაიხურტუნა. — რაშია საქმე?

— მომიტყევეთ, დასვენების დღეს გაუზნებთ, — დაიწყო ჩეღვიკმა. მაგრამ თქვენს სტატიაში ყოვლად ამაზრზუნად მწამებთ ცილს, რითაც ძალზე დაზარალები თინანსრად და საზოგადოების თვალშიც.

— ვინა ხართ?

— გილორდ ჩეღვიკი.

ბრენტი, ბოლოს და ბოლოს, მიხედა რაშიც იყო საქმე და გაღოხანდა.

— რა უფლებით შემოგვეკრით სახლში? არსებობს დადგენილი წესი. თქვენმა ადვოკატმა წერილით უნდა მიმართოს.

— უკვე მიმართა. — გაწყვეტინა ჩეღვიკმა. — მაგრამ უშედეგოდ. მინდოდა რედაქტორი მეწახა, ამეხსნა, მაგრამ უარი მითხრა მიღებაზე. და აი, თქვენთან მომიხდა მოსვლა.

— აღმაშფოთებელია! — დაიფიქრა ბრენტმა და კარის დახურვა დააბრია.

— ერთი წუთით, არ დამიშთავრებია. — მშვიდად თქვა ჩეღვიკმა.

— კიდევ რაღა გნებავთ?

არსებული კრიზისის პირობებში სახელმწიფო მინიმალურადაც ვერ უზრუნველყოფს სოციალური პროგრამების განხორციელებას. სწორედ ამიტომ დროს გადაწყვეტი მიიშვენილობა ენიჭება საზოგადოებისაგან აკეთილი ნების გამომჟღავნებას და ხელის გაწვდენას მათთვის, რომლებიც მოყვასთაგან დახმარების, ქველმოქმედების გარეშე უბრალოდ ვერ შეძლებენ არსებობას. ასეთთა შორის, სამწუხაროდ, არიან ბავშვებიც, მათგან კი, განსაკუთრებულ საფრთხეში მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ ბავშვთა სახლების აღსარბელები, რადგან მათ ქველ-სასმელთან და ჩასაცმ-დასაბურთან ერთად დედ-მამის ოჯახის ზრუნვა და სიზრულე აკლიათ.

ბავშვთა სახლის დირექტორი ბატონი ოთარ ჩიკვაძე ავტობუსს არ დაგვიდა. შეკრულებიდან ოთხ დღეში დამრუდებდაო, გვიანხრეს. ჩვენი შეგზურობა სასწავლო მაგილის გამოვნი ბატონმა გელგუას მანქანაჲმ იკისრა, სასადილოში შესულები გულწრფელად გავოცდით, როდესაც მაგიდებზე თეთრი ქათმა-სუფრები ენახეთ გადახრებული. სამწარეულოდან ახალგაზრდებს ვუჩინა სუნი გამოდიოდა — სადილისთვის აცხობდნენ. სადილს კი მწერი არ ეთქმოდა: პირველ თავად ჰქონდათ წყალწყალა წინანი, რომელშიც მოხარშული ცომის ნაჭრები ტივტივებდნენ, მორიდ — ბრინჯის ფაფა, რომელსაც თურმე აგერ უკვე ერთი კვირაა, აქმევინ ბავშვებს.

— ორი წელიწადია ბავ-
შეებს ხორციანი საჭმელი არ ჰჭონიათ,
— შემოგვჩვილა სასწავლო ნაწილის
გამგებ, — მომარაგების ცენტრალური
ორგანოები ხორცს ვეღარ გვაწვდიან,
ბაზარში საყიდელი ფული კი არ გვაქვს.
აღრე ბავშვების რაციონი ნორმირებუ-
ლი და განსაზღვრული იყო, ახლა
ამგვარი რამ პრაქტიკულად აღარ
არსებობს — რაც გავაზნია, იმას
გაქმევთ. ამჟამად გვაქვს ზეთი, კარაქი,
ბიონჯი, ყველი, რძის ფხვნილი. ვერმი-
შელი გავგივითავდა.

ხილწ თუ აჭმევთ ბავშვებსო, —
ვეითხეთ. ჩვენ ვერ ვაძლევთ, მაგრამ
ხან თანაკლასელები გაუმსასპინძლე-
ბიან, ხან ისეთ თუ მოაწვდის ვინმე,
ხანაც თვითონ მოწყვეტიერო, —
გვიპასუხეს.

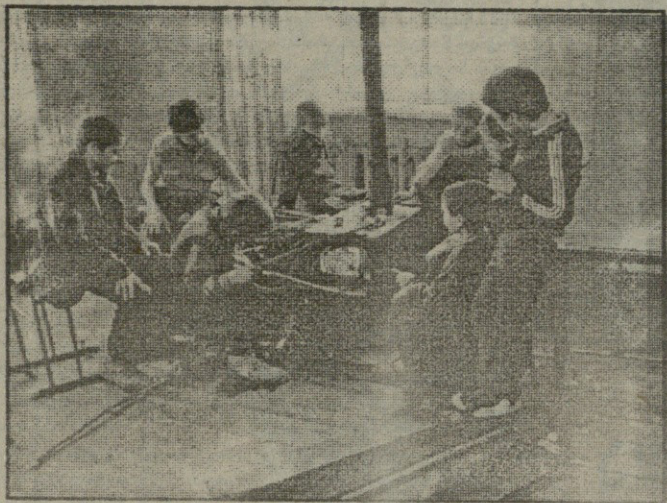
ბავშვთა სახლს განსაზღვრული ბი-
უჯეტი არ გააჩნია. უბრალოდ, გარდა-
ნის რაიონის განათლების განყოფილე-
ბას სთხოვენ ფქვილის შესაძენ თანხას
და ისიც ამ თანხას კოჯრის სამომზა-
რებლო საზოგადოებაში რიცხავს, რათა
ბავშვები ფქვილით მანძი იყენენ
უზრუნველყოფილინი.

— ასლა 200 მილიონი კუპონი
უნდა ეთხოვოთ, — ამბობს ბავშვთა
სახლის ბუღალტერი ეთერ ხუციშვი-
ლი, — ალბათ, მოგვეცემენ —
არასოდეს უთქვამთ უარი. ამით
ჩემი შრომებმა ხელფასებს გავეცემთ
და ფქვილსა შვიკინთ.

ამბობს ბატონი ელგუჯა, — მაგრამ სახელმწიფოს მეთაურის მეუღლის სტუ-მრობამ დაგვიბრუნა რწმენა, რომ ხელისუფლებას და მთავრობას ვახსო-ვართ და იზრუნებენ ჩვენზე, ამით კი უკანასკნელი წლების განმავლობაში არც თუ ისე წინეობიერებულები ვართ.

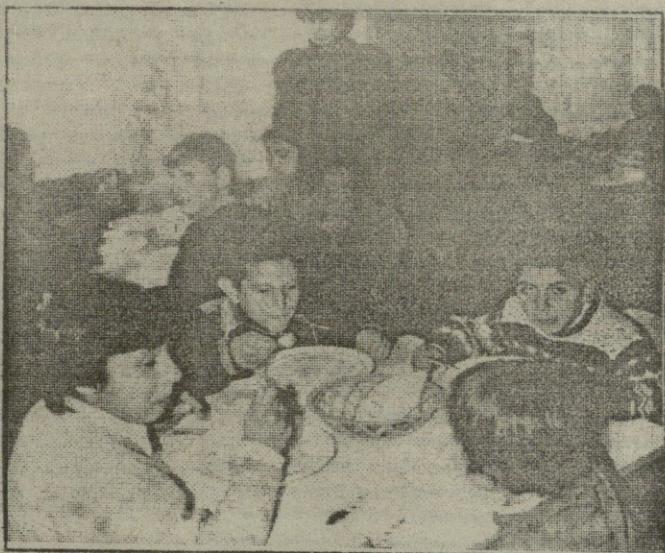
განათლების სამინისტროს წარმომადგენელი უკანასკნელად მარშან წლის ბოლოს იყო აქ. სამინისტროს ხაზით ბოლოს მარშან დეკემბერში მიიღეს პედაგოგიური დახმარება.

საყვედურით კი საუბრო-
ბაგრამ თან აყოლებენ: ეპ-
ის ვიწამთ, ახლა ყველას
ეს რა. ისე, საუბარში, სხვა-
ბარის ისიც თქვეს. რომ
წყნეთის ბაგშთა სახლი ჩვენზე
პევრად უკეთაა, ისინი თბი-
ლისს ეკუთვნიანო; გარდაბნის
რაიონის განათლების განყოფი-
ლება კი ცდილობს დახმარებას,
მაგრამ თბილისისოღენი სად
შეუძლიათ.

მეცნიერება

ბაღდათი... უმოკლესად დაწვდნის

[illegible]

უკვე ოცი წელიწადია, კოჯრის გავშვითა სახლის
ბინადართ ხორცი არ უჭამიეთ

დანარჩენი პროდუქტი ძირითადად
შემოწირულობათა და კერძო პირე-
ბის მეშვეობით აქვთ. სამწუხაროა,
მაგრამ უცხოური ფირმებისა და
საქველმოქმედო ორგანიზაციების და-
ხმარება ბევრად სკრაბობს. ხსნის
არამია ბავშვთა სახლს 150 კვ
ბრინჯი, 150 კვ ფქვილი, 50-50 კვ
რძის და მარწყვის ფხვნილი და 120
ლიტრი ზეთი გადასცა; „ქეარ“-მა —
ამერიკული ზეთი; ბრიტანულმა ფი-
რმამ (მისი სახელი ვერ გაიხსენეს)
— სასწავლო ნივთები.

ამ ზაფხულს ერთ-ერთ ქართველ ბიზნესმენს, რომელსაც ვინაობის გამოხელა არ უსურვებია, ქურთუკები გადაუცია ბავშვებისთვის და დაბირებია, ზამთრისთვის საბნებს ანუ ე.წ. პლედებს ამოგიტანდა. ბავშვთა სახლის ბინადარი და მათი აღმზრდელები განსაკუთრებით იხსენებენ პირველ სექტემბერს, როცა მათ ქალბატონი ნანული შეეარდნაძე ესტუმრა და საჩუქრად სისწავლო ნივთები და პროდუქტი ამოუტანა. ნებისმიერი სტუმარი და ნობათი დიდ სიხარულს გვაგვრის.

წყენა გამოსჰვივის მათ სიტყვე-
ბში, სათქმელიც ბევრი აქვთ. მაგრამ
თავს იკავებენ, ძველებური მოწიწება
და რილი იგრძნობა ხელმძღვანელი
ჩინოსნების წინაშე. მაგრამ სათქმელი
ხოდა უნდა ითქვას:

მარტვი ანგარიშითაც კი იოლი
გამოსათვლელია, რომ განათლების
სამინისტროს მუშაკთა თუნდაც ერთი
უცხოური ეთიკის თანხით შესაძლე-
ბელი იქნებოდა, მთელი წლის გან-
მავლობაში ნორმალურად ეკავებათ
ბავშვები. საკითხავი მხოლოდ ის
არის, რა უფრო ძვირფასია —
გამოცდილება, რომელსაც უცხოელი
სპეციალისტები უზიარებენ ჩვენი
განათლების მესვეურთ, თუ ბავშვ-
ების ჯანმრთელობა, ნორმალური გა-
ნვითარება და, ბოლოსდაბოლოს,
სიცოცხლე!

იქნებ ვინმეს გადაჭა- ებულად
მკაცრად და პათეტიკურად მოეჩვენ-
ნოს ეს მსჯელობა, მაგრამ თავად
განსაჯეთ: კარგა ხინაი ცოჯარის
განმეოთ: სახლი რეალური დახმარე-
ბისათვის მხოლოდ იკლვისი მიმერ-

თავს. პედაგოგები და აღმზრდელები
დიდად ემადლიერებიან სპატიარქოს,
რომელიც შესაძლებლობის ფარგლებში
მაქსიმალურად ეხმარება ბავშვთა სახლს.

— ბავშვებს არაფერს გაუფიქრებთ, ნორმალური საცეხები და გაზთუ გეიქნება, — გვითხრეს, — როცა გაზია, ბავშვთა სახლში მშვენიერი გათბობა და ცხელი წყალიც გვაქვს. ახლა იძულებულნი ვართ, ზოგჯერ წყალი კებიდან მოვიტანოთ, შემწავ გავაცხელოთ, რათა ბავშვები დავბახოთ ან თეთრეული და ტანსაცმელი დაერეცხოს.

არადა, ბავშვებს შელახული, მაგრამ სუფთა ტანსაცმელი აცვიათ, საძინებელი ოთახების დათვალიერებისას კი თეთრეულის სიჭაბჭათემ და ოთახების სისუფთავემ სასაიდლოს გაცოცხლა დარჩილთა.

ბავშვთა სახლში ერთადერთი გასართობი ტელევიზორია. ადრე ბავშვები ქალაქში დაყვდნათ — ცირკში, თეატრში. ახლა ტრანსპორტისათვის საჭირო სახსრები არ გააჩნიათ.

გარდა ხანია, ბავშვებს ზაფხულში
ნორჩალურად არ დაუსვენიათ. შარ-
შან მოუხერხებიათ მარტყოფში წა-
ყვანა, ანადა, იყო წლები, როცა
სღაბზე არ ცხვიარქამდია ატარებდ-
ნენ ალსაზრდელები ზაფხულს.

ზამთარი კარს არის მომდგარი
ქოჭორში უკვე საკმაოდ ცილდა).
ერთ-ერთ ოთახში. რომელსაც ტელე-
ვიზორის ოთახს ეძახიან. ბავშვებ
ნთებულ ღუმელს მისხლმოდნენ და
ზედ გაშლეს წვადნენ. გაზის იმედი
ბავშვთა სახლში გადაწურული აქვთ
და შეშს იმარაგებენ — ნაწილი
მოუტანიათ, ნაწილი მოსატანია.
ფქვილი, ალბათ, ეყოფათ. გარდაბნი
რაიონის ხელმძღვანელობა ხახვსა და
კარტოფილსა დაპირებული. ამჟამად
კი ბავშვები ძირითადად ზეთზე
მოშადებულ ბრინჯის ფაფაზე გადა-
დიან. ყველის და კარაქის მცირე
უღუფა მხოლოდ დილა-სალამოს თუ
ხვდებათ. მართალია, გვიჭირს, მაგრამ
აქედ ისე დავცემულვართ, რომ 55
ბავშვი ვერ შევინახოთ და მხოლოდ
უცხოელების იმედად ვიყოთ.

მიუხედავად გაჭირვებისა, თბილისში არც ისე ცოტაა ოჯახი, ფირმა, კომპანია, საზოგადოება ან საქველმოქმედო თუ სხვა სახის ფონდი, რომელთაც შეუძლიათ პროდუქტი დაეხმარონ ბავშვებს. კოჯრის ბავშვთა სახლის თითოეულმა აღსაზრდელმა რომ მინიმალური ნორმით გათვალისწინებული 200 გრამი ხორცი მიიღოს, დღეში 11-12 ამერიკული დოლარია საჭირო. „კავკასიონი“ მზად არის, თავის თავზე აიღოს ტანსაცმლის, პროდუქტისა თუ სახსრების შეგროვება ბავშვთა სახლისათვის, მაგრამ, სამწუხაროდ, საქველმოქმედო საქმიანობა ჩვეუწმი სარფიან საქმედ იქცა და ათასგვარ კორს ბღებს. ამიტომ, უმჯობესი იქნება, თუ მოქალაქეები თავად მიაწვდიან ნობათს ბავშვებს, კოჯორი ხომ არც ისე შორსაა თბილისიდან. გარდა ამისა, ბავშვებს არა მარტო ზამთრის, არამედ გულგრილობისა და უპატრონობის სუსხისგანაც დავიცავთ. ეს ხომ ჩვენი გადარჩენაც. იქნება, ერთმანეთს გავიხსენებთ, გაყინული გულები გაგვითბება. გაიხსენეთ, როგორ გვაშინებდნენ ბავშვთაში: თუ კარგად, არ მოიცევი, „პრიუტში“ ჩაგაბარებთ.

კანტა ვეზისკოძე

1915 წელს გიორგი ნიკოლაძის თაოსნობით თბილისში დაარსდა სპორტული საზოგადოება „შეგარდენი“, რომლის გარშემოც შემოიკრიბა სპორტის მოყვარული ქართველები და ქალიშვილები.

„შეგარდენის“ მიზანი იყო ახალგაზრდობის ჰარმონიული აღზრდა, რასაც მისი დევიზიც მტკიცებდა: „ჩანსად სხეულში — ჩანსად სული“. სულ მოკლე ხანში დაარსდა „შეგარდენის“ ფილიალები თბილისში, ქუთაისში, ბათუმში, ფოთში, ზუგდიდში, თელავში, დიდ ჭიხაშში.

არასოდეს დამავიწყდება პირველი შთაბეჭდილება: დიდ დარბაზში ბავშვები ირრდნენ, იდგა ჭრიანული და ამ ხმაურში უცნაურად გაისმა რიხიანი ხმა: „სმენას! დარბაზში სამარისებური სიჩუმე ჩამოვარდა. ბრძანება გასცა წარმოსადგმვა, კარგი შესასწავლობი ახალგაზრდა კაცია, რომელსაც ყველა ბავშვი მოწონებდა და სიყვარულით შემოურავდა. ამ ბრძანებას მოჰყვა მეორეც: „მოეწყეთ!“ და ყველანი სიმაღლისა და მინდვით განლაგდნენ. გაისმა ომანი შეძახილი „გუშაგოზ ერის!“ და დაიკვირნენ პასუხმცემად: „მარად!“ ბავშვებს მიესალმა ვარჯიშთათვის გიორგი ნიკოლაძე და დაიწყო ვარჯიში, ვარჯიშისთვის შემწე თამარ ნიკოლაძის ხელმძღვანელობით.

გიორგი იყო წარმოსადგეი, აზოვანი, მომხიბლავი, ღიმილიანი, მუდამ კოხტად მორგებული სპორტული ტან-საცმელი ეცვა (შორტები, თეთრი ბლუზა), ასეთივე შთაბეჭდილება იყო თამარ ნიკოლაძე — ეშხიანი, კოხტა, სათნო ახალგაზრდა ქალი, განიერ, მუხლებამდე შარვალში და თეთრი ბლუზაში გამოწყობილი. და-ძმა ნიკოლაძეები ფიზიკური და სულიერი სრულყოფის მაგალითები იყვნენ.

სულ მალე გადაიწყვიტეს ცირათა I ჩატუში. ყველა „შეგარდენში“ ორი განყოფილება იყო: ქალთა და ვაჟთა. თავის მხრივ ეს განყოფილებები დაყოფილი იყო ასაკის მიხედვით: გოგონათა, ცირათა და ქალთა ჩატუებად. ასევე იყო ვაჟებთანაც, ჩატუებად დაყოფილი ითვალისწინებდა ბავშვთა ფიზიკური დატვირთვის განსაზღვრას. მოკლე ხანში I ჩატუსი ბავშვთა შორის სპორტული მოწინააღმდეგეობით დაჩი-ლდებულნი შეგვარდნის და უკვე არსებულ „წურთენელ-თა“ (მწვრთნელთა) ჩატუში გადავიყვანეს. ახლა კერაში ორის ნაცვლად ოთხჯერ ვვარჯიშობდით, რითაც დიდად ბედნიერი ვიყავით.

საქართველოში სპორტის პროპაგანდისთვის დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა სანახაობებს, რომლებსაც „შეგარდენი“ აწყობდა. იმართებოდა საჩარო გამოსვლები თავი-სუფალ ვარჯიშში. ასეთი გამოსვლები გამართა თბილისში, ქუთაისში, კახეთში ალავერდობისას. ამ ღონისძიებათაგან განსაკუთრებით გამოირჩეა 1922 წელს მწვრთნელ ქალთა და ვაჟთა გამოსვლა ოპერის თეატრში, სადაც სიმფონიური ორკესტრის თანხლებით ვივარჯიშეთ ორმელზე და დერ-ძზე, ვაჩევიც თავისუფალი ვარჯიშისა და თერაპიულის ნიმუშებით, რაც გარკვეული აზრით მხატვრული ტანვარჯი-შის წინამორბედიცაა.

გიორგი დიდ ყურადღებას აქცევდა ჩვენს ქართულ მტკიცებულებას. ყველას, სკოლის უმცროს კლასებში, სწავ-ლა რუსულად გვქონდა დაწვებული და ქართულით ვერ დავიკვივნიდით. ამიტომ გიორგი გამუდმებით ზრუნავდა იმაზე, რომ სწორი ქართულით გველაპარაკა. მან ყოველ-თვის იცოდა, როგორც ვსწავლობდით: სახვლიდოდ რა გაკვეთილი გვქონდა. მას ძალიან უყვარდა ბოეზა და გასართობად თვითონაც თხზავდა ლექსებს ექსპრომტად ჩვენზე თუ ჩვენს საქმიანზე. „შეგარდენის“ ხელნაწერ ჟურნალში ვეცნობოდით ერთმანეთს შემოქმედებას — ლექსებს, იუმორისტულ ჩანახატებს და სხვა.

გიორგის მიერ „შეგარდენში“ შემოღებული იყო ერთი წოდებული — „გაფრენები“ ანუ ექსკურსიები. მშენიერი სანახაო იყო ერთნაირ ტანსაცმელში გამოწყო-ბილი ბავშვები, ქალები და აზოვანი ვაჟაკები. სიმღერით რომ მიემართებოდნენ თბილისის ქუჩებში. მომღერალთა შორის იყო ჩვენი „ძმა“ (შეგარდენელები ერთმანეთს „და-ძმობით“ მიემართავდნენ), შემდეგში სახელგანთქმული დი-რიჟორი ევაგენი მიქელაძე, რომლის მიერ ჩამოყალიბებუ-ლი ბავშვთა სასულე ორკესტრი ხშირად მივიძიოდნენ წინ.

შემოვდილი ჰქონდა თითქმის მთელი საქართველო. „გა-ფრენაში“ ხშირად გვხვდნენ გიორგის მეგობრები, გამო-ჩენილი მეცნიერები — ნიჟარაშვილი, პოლიტიკოსი, ა. რაზმაძე, არხარაძე.

მასობრივი ტურიზმის განვითარებას საქართველოში მოჰყვა სამთო ტურიზმის ფართოდ გავრცელება. გიორგის

გიორგი ნიკოლაძე და «შეგარდენი»

თავის მოსწავლეებთან ერთად შემოვდილი ჰქონდა საქა-რთველოს მთიანეთი — სვანეთის, რაჭის, შიდა ქართლის და ა.შ. უღელტეხილები და მყინვარები.

მეტად საინტერესოდ ტარდებოდა ჩვენი — მწვრთნელთა ჩატუსი შეხვედრები თბილისში. ასეთი შეხ-ვედრები უფრო ხშირად გიორგი ნიკოლაძის ოპანში ხდებოდა. მათი მუდრო დიდი ბინა საშუალებას გვაძლევდა ღაღად და საინტერესოდ გავცტარებინა დრო. აქ იდგმე-ბოდა კონსტრუქციული საღებოები, იყო დეკორატივა, ცეკვა-სიმღერა (ხშირად შეგარდენი ქეთო ჭავჭავაძის შესრულებით), საქმლით არცთუ დიდად დახუნძლულ სუ-ფრაზე იყო ჩაი და ტაბლეტი.

აღდგომის დამესაც ერთად ვატარებდით. თეატრებო-დით რომელიმე ეკლესიაში, მაგალითად სამების ტაძარში, და იქიდან მღვდლით სიონში, ქაშვეთში, დიდუბეში, მამადავითზე.

განსაკუთრებით საინტერესოდ ტარდებოდა ახალი წლის შეხვედრა. რომელიც ეწყობოდა მთაწმინდაზე მდებარე ერთ-ერთ სკოლაში. სკოლის დირექტორის, შე-გარდენი ელიოკ ლორთქიფანიძის დედის — ქალბატონ ეკატერინეს ნებადართვითა და ხელშეწყობით. ერთდრო-მად ნაძვის ხეს, ვაწყობდით სუფრას. რა თქმა უნდა, სუფრაზე სახმელის ხსენებაც არ იყო. გაუთავებელი სად-დეგრძელოების ნაცვლად, იყო დაუსრულებელი ლექსთა თქმა, სიმღერა და ცეკვა-თამაში, რისთვისაც საპასოვრო — უბრალო, მაგრამ ჩვენივე ძვირფასი საჩუქარი გველო-

და. ამ საღამოებს ესწრებოდნენ გიორგის მეგობრებიც. ჩინაში გამოწყობილი, ხანადაც მთელი პოეტები „ძმა“ — მიქელ პატარიძე გვიკითხავდა როგორც საკუთარ, ისე ქა-რთველ და რუს პოეტთა ლექსებს. ვისმენდით გიორგის მოვანებებს საზღვარგარეთ ნახსას და გაგონილზე. იგი ძალზე ენამოსწრებული და იუმორის გრძნობით დაჭო-ბებული ადამიანი იყო.

განსაკუთრებული სიყვარულით ვიგონებთ სახალხო ზეიმს, რომელიც 1920 წლის 26 მაისს, საქართველოს დამოუკიდებლობის დღეს გამართა ვაკეში (დაახლოებით იქ, სადაც ახლა სტადიონია). დიდ, გაშლილ მინდორზე მოეწყო გრანდიოზული სპორტული-სანახაობა, რომელ-შიც მონაწილეობას ღებულობდა მრავალი ასეული მოწა-ფე და შეგარდენი „და-ძმანი“. ღამაზად და მწყობრად შესრულებულმა ვარჯიშებმა უპირავე მაყურებლის აღფრ-თოვანება გამოიწვია. სპორტულ გამოსვლას ხელმძღვანე-ლობდნენ „შეგარდენის“ მეთაურნი: გიორგი და თამარ ნიკოლაძეები, გიორგი ენაბაშვილი, „შეგარდენის“ მწვრთნელთა ჩატუნი.

სულ მალე ქართველთა საზეიმო განწყობილება და შემოქმედებითი აღმაფლობა დიდი გასაქირით შეიცვალა. 1921 წლის თებერვალში საქართველოში ბრძოლით შე-მოვიდა წითელი არმია, რამაც ბევრი ახალგაზრდა პატრი-ოტის სიცოცხლე შეიწირა. სხვებთან ერთად დაიღუპნენ შეგარდენი „და-ძმა“ გეტმანი და მარიამ ქაშვილი. ისინი დაკრძალეს ძმათა სასაფლაოზე იმდროინდელი სამ-ხედრო ტაძრის ეკოში, ახლანდელი მთავრობის სასა-ლის ადგილას.

მარიამ სულხანიშვილი 1988

***

აქ მოვარდება ის ნაწილი ქალბატონ მარიამ სულ-ხანიშვილის მეტად საინტერესო მოვანებებისა გიორ-გი ნიკოლაძეზე, სადაც „შეგარდენში“ გატარებული ბედნიერი წლებია აღწერილი.

აღვილი მისხვედრად, რომ საქართველოს გასა-ბჭოების შემდეგ აღარც „შეგარდენს“ ეწერა დიდი დღე. იგი ახლა ხელისუფლებამ ათიგაღწუნა და 1923 წელს არსებობა შეწყვიტა.

მოვანებებათა ამ ნაწილში მოთხრობილი ამბების შემდეგ გიორგი ნიკოლაძე, ზოგ ყოფილ შეგარდენე-ლთან ერთად, საქართველოში აღმშენებლის ერთ-ერთი ფუძემდებელი გახდა. 1926-1928 წლებში იგი სამეცნი-ერო მიზნით საზღვარგარეთ მაგისტრის, სორბონში დაიკვა დისერტაცია „გეოლოგიური საკითხი უწყვეტი სისტემების შესახებ“. პარიზში გაიცნა და ცოლად შეირთო ქორეჟერ ლამბაძე და მასთან ერთად ეე-ლოსიპედით მოიარა იტალია და გერმანია.

გიორგი ნიკოლაძე გარდაიცვალა 1931 წელს, სრულიად ახალგაზრდა, 42 წლის ასაკში. 63 წელი გაივლია მას შემდეგ. და მანც გიორგი ნიკოლაძის გარ-დაცვაზე, დღეს, 12 აპრილს, ყოფილი შეგარდენე-ლები განსაკუთრებული ერთგულებით იკრებიან მის საფლავზე. შემდეგ კი ნიკოლაძეების ოჯახში, რომე-ლსაც ახლა ღირსეულად დიასახლისობს ნიკოლაძეთა რძალი, ტრადიციითა მკველად ქვეული ქალბატონი ზინა პოლივეტკოვა, სუფრა იმდებდა. ეს არის ერთგვა-რი რიტუალი (რაც შესაძლოა, ყველა მის მონაწილეს არც ჰქონოდა ბოლომდე გაცნობიერებული), რომლის მიზანია მდიდრიად არ გაქრეს ის საოცარი დამძეური სიყვარული, ახალი, თავისუფალი საქართველოს ასა-შენებლად გულანთებული ათასობით ჭაბუკისა და ქა-ლიშვილის სულისკეთება, რომელსაც მშვენიერი და ამჟამი სახელი „შეგარდენი“ ერქვა.

ზაზა კვარაცხელი

პაიზენბერგი, ბორის ასისტენ-ტი იყო, 24 წლისა კიბე-მაგენში ლექციებს კითხუ-ლობდა თეორიულ ფიზიკა-ში, 26 წლისა ლაითი. პი-პროფესორი გახდა. 33 წელს, რომ შეუსრულდა, პაიზენბერ-გმა ნობელის პრემია მიი-ღო წინა წლებში გამოქვე-ყნებული მნიშვნელოვანი ფუნდამენტური თეორიული გამოკვლევებისთვის.

... რიზერფორდს საკუთარი აზრების მკაფიოდ გამოთქმა უყვარდა. ერთხელ მან შე-ნიშნა, რომ, თუკი თეორიის რაიმე ღირებულება აქვს, მაშინ იგი შეიძლება მეტუ-ფეტესაც კი აუხსნაო.

... როცა ელზარ ტელერს ჰკითხეს, რა არის „თქვენი საყვარელი საქმიანობა“, მან უპასუხა: „გადავებინო სხვებს იგი, რაც მათთვის გაუგებარია, გაუგებრობა იმ, რაც მათ ნათელი ჰგონიათ“.

ერთმა უახლოესმა თა-ნამშრომელმა ტელერზე თქვა: „იგი თანამედროვე მასაზოვნე მანქანაა, რომე-ლიც გაუიოცა აქვს და მგრძნობილობა. მაგრამ ეს ორივე თვისება მასში მეტად საშუალო დონეზეა და მის ჭკუისთან მეტოქეობა არ შეუძლიათ“.

პრესტ კენრი

სიბერის სანინააღმდეგო რეცეპტი შერჩალობებს

თუ თქვენს ორგანიზმში ოქსიგენის ნაკლებობაა, თქვენს სხეულში მოულოდნელად მას, არ მოულოდნელად, თორემ სიბერე მოვა და აღარ წავა.

გარესაქაროს, რაც არ უნდა წლები გაქვთ, ყოველთვის შეგიძლიათ ცნობი-სმოყვარეობით უყურეთ, თორემ დაგზავთ აპათია და შემოქმედებითი კვლევა. თქვენს თავს უნდა ადიკადლოთ, როგორც ისტორიის მორევის ციკლად ნაწილად და არა როგორც ბაღასის დამკვეთი დერა.

რე მატყუებთ წერას მაშინაც კი, როცა დაგალება არა გაქვთ. წერაბის მისცემთ თქვენს საბჭად მაქანას.

მეტი წერეთ, იკითხეთ და ჩაითქვით, ნაკლებად გამოდით სიტყვით. როცა წერთ, თქვენ გატაცებული უნდა იყოთ ჩანაფიქრით. გატაცების გარეშე წერა არ ღირს, მხოლოდ წერა გამოგათ.

რე გამოერებთ აღრე დაწერო.

თავს რე მისცემთ მოწყენის უფლებას. ეს ფინალამდე მიგიყვანთ. დაუყოვნებლივ შევსეთ ცხოვრებისა და მუშაობის ვაკუუმი, ოღონდ გააზრებულიად.

თუ თქვენს საყვარელი თემა ახალგაზრდობა მითითეს, რომლებსაც მეტი შესაძლებლობები და საინფორმაციო ნაშუალებები მოუპოვებთ, გადაწყვე-ტეთ ნაბიჯი: მოიარეთ ახალი თემატიკა და მასზე გადაიტანეთ მთელი ყურადღება. სუბიექტურად ეს არც ისე იოლია, ზოგისთვის კი წარმოუდგენელიცაა, მაგრამ ჩიტი ბრძლენად ღირს. თანაც ისეთი თემა უნდა შეარჩიოთ, რომელიც აღრევე გიტრია-ლებდათ თავში და თქვენს ცნობისწადილს იწვევდა. აირჩიეთ უწყველი, ახალი რამ.

წიგნების კითხვის ჩვევას ტელევიზორთან ჯდომის ჩვევით რე შეცვლით. ტელევიზორთან ჯდომას ჯდომა აირიანებს დაბერების ტემპს.

რე ჩაითრეთ თუნდაც საინტერესო წარსულის მორეხება. სულ უკან-უკან რე იყურებით, თორემ კისერს მოერებთ.

ეცადეთ მომაკდინებელ კონსერვატიზმში არ გადაიქცეთ. ამიტომ საკუთარი თავის მძიმად სასტიკ რეპრესიებსაც მიმართეთ. ჩვენს წრეში კონსერვატიზმი

საჭმლის მონელებისთვისაც მავნებელია: ყაბზობა იწვევს.

ხშირად მეხდით ახალგაზრდობას, რე გაიცნავთ მას, თუნდაც ისეთი არ იყოს, როგორც თქვენ იყავით. რე ილაპარაკებთ მის ნაკლავებებსა და ხისუსტეებს.

ხშირად იკითხეთ. სიცილი ტვისს ახალგაზრდაებს, მაგრამ სიცილი ავსიუტეო-ბას როდი ნიშნავს. უკეთესია, საკუთარ თავს დასცინოთ მანამ, სანამ სხვა დაგცინებთ.

ნაკლები ილაპარაკეთ ავადმყოფობაზე, ნაკლებად სვით ღვდი, უფრო ჩაის მიიტანეთ. შამპანურზე აღარას გამოდ. ძალიან მნიშვნელოვანია, თუშცა, ელემენტარ-ულა: მოუფრთხილდით საკუთარ ძალს.

წერეთ მხოლოდ სადილობად. საუბრისას რე დანარდებით.

თუ ექიმს არ ავიკრძალავთ, დილაობით მიიღეთ თბილი აბაზანა, შემდეგ კი — ცივი შაბი. შემოქმედი ადამიანისთვის ეს, ჩემი აზრით, შეუცვლელი ფიზიკურტრიაა. მე, მაგალითად, ყველაზე ნაყოფიერი აზრები თბილ აბაზანაში, ფეხით სიარულისას და ტროლეებში მიმდებდა. ამ უკანასკნელის ასხნა მაჭირს.

გაიყარდეთ მშვენიერების ყოველგვარი გამოვლინება. ეს ძალიან მნიშვნე-ლოვანია.

სიკდილზე ფიქრი გასაიციც არ არის. ამას ვერსად გაუქცეთ. მაგრამ იფიქ-რეთ არა ისე, როგორც ტროლტრის გმირი ივან ილამი ფიქრობდა, არამედ გახსოვდეთ, რომ საინტერესო ცხოვრებით იცხოვრეთ ძალზე საინტერესო საუ-კუნეში. სიკდილს თაჟიდან ვერ აიცილებთ, მაგრამ, სიბერე განუკერნებელ სენად არ მიმანია.

დაბოლოს, ყოველ დღით შთაგონეთ თქვენს თავს: არ ვიწუწუნო.

სულ ეს არის. არ ვამტყიცებ, რომ ეს რეცეპტი ყველას გამოადგება. მე გამომაღდა.

თარგმა

რუსულან ამირაჯიშვილი

როგორც გლობალური პრობლემა

ბ.კუჭიკოვი

მეგობრობის კალენდარი

ნოემბერი:

- 1. გაუმწიფეთ ნაკვეთი, გაიტანეთ აღებული მოსავლის ნარჩენი და ადრე გამოგლეხი სარგებელი;
2. დაამუშავეთ ნაფხავი, შეიტანეთ სასუქი;
3. დაამუშავეთ კომპოსტი;
4. ჭერ კიდევ შეიძლება ღია გრუნტში რგვა და თესვა...

ნოემბრის დამუშავება

გადაბარეთ ნადაგი, გაიტანეთ მცენარეთა ფესვები, ქვეები. თუ მიწა თინხარია, დაუმატეთ სილა; თუ სილხარია, დაუმატეთ თიხა. ნადაგის მუყა-ანობის შემთხვევაში შეიტანეთ კირი.
— ნადაგის სიღრმე უნდა შეესაბამებოდეს ნადაგის ნოყიერი ფენის სიღრმეს...

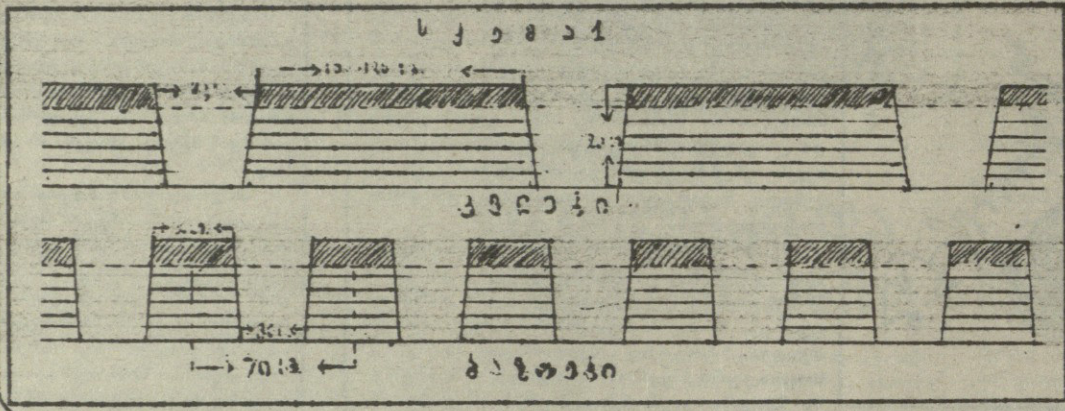
მოცემული ზომების მიხედვით: ეს მაშინაა საჭირო, როცა ნაკვეთი ნესტი-ანია, გრუნტის წყალი 1 მეტრამდე სიღრმეშია, მიწა კი თინხარია.
კვლებს იყენებენ ზამთრის წინა თესვისთვის. კვლები და ბაზოები აუზმობს ნიადაგის გათბობას და განაგებას...

კომპოსტის დამზადება

კომპოსტის რამდენიმე საგნობა არსებობს. მათ შორისაა გორბ-ნაკე-ლის კომპოსტი, რომელიც შემდგენიდან მზადდება: კარგად დატყეპილი მოედანზე გორბისა და ნაკელისაგან შეტანილი გაკეთით, რომლის სიგანე 1-1,5 მეტრი იქნება...

თიხა

შეგახსენებთ, რომ ზამთრის წინა თესვისას უნდა გაზარდოთ თესლის ხარისხი ნორმა და ჩათესვის სიღრმე 1 კმ მეტრზე გააზარდოთ.

მუწებრივად აღნიშნულია მიწის დონე კვლების (ბა-ზოების) გაკეთებამ-დე, ხშირი ზტრბე-ბით კი — მიწა, რო-მელიც ღარიდან იქნა ამოღებული და კვლებზე (ბაზოებზე) დაუბრუნდა ის ნორმე-ბი სწორად მსუბუქი ნიადაგისთვის. მიწში ნიადაგზე უმჯობესა კვლების (ბაზოების) სიმაღლე 10 სმ-ით გაზარდოს.

26-28 ოქტომბერს ბაქოში ჩატარდა აღმოსავლეთის ქვეყნების არქიტექტურის საერთაშორისო კავად-მის პირველი სესია. სესიას მისამართებული სიტყვა გამოუგზავნა აზერბაიჯანის პრეზიდენტმა, ბატონმა პეიდარ ალიევმა, რომელმაც დიდი შეფასება მისცა აკადემიის ღვაწლს აღმოსავლეთის ქვეყნების კულტუ-რული თუ პროფესიული ურთიერთობის განმ-ტკიცებაში.

აღმოსავლეთის ქვეყნების არქიტექტურის საერთა-შორისო აკადემიის მიზნები და ამოცანებია: გააღ-მოს არქიტექტურის თეორიული საფუძვლები, განა-ვითაროს არქიტექტურისა და ქალაქმშენებლობის ფუნდამენტური და გამოყენებითი მეცნიერება, კვლევები ძველთა რესტავრაციისა და თანამედროვე არქიტექტურის ისტორიასა და თეორიას; ხელი შეუწყოს არქიტექტურაში შემოქმედებით დაოსტატებს, აღმოსავლეთის ქვეყნების არქიტექტურულ სკოლათა დაახლოვებას, მეცნიერული კადრების მომზადებას, არქიტექტურული განათლების მეთოდის სრულ-ყოფას.

სესიის პირველი დღე მიეძღვნა დიპლომების გადაცემას და აკადემიის წესდებისა და პროგრამის განხილვას. ქართველი არქიტექტორებიდან საპატიო აკადემიკოსების დიპლომები გადაეცა ზ.ჩახავას და ო.თუხაშელს, აკადემიკოსების დიპლომები გადაეცა კ.პოსულიშვილსა და შ.ყაფლაშვილს, ნეერ-ჟორესონს, დენტისა — გ.მეტრეველსა და გ.შაფიას. განხილვის შედეგად მიიღეს აკადემიის წესდება და პროგრამა.

სესიის მეორე სხდომაზე მიიღეს საერთაშორისო ქარტია „აღმოსავლეთის არქიტექტურა: ევოლუცია მომავალში“, რომელშიც, გამომდინარე თანამედროვე პირობებიდან, მნიშვნელოვნად გაღრმავებული და გა-ნვითარებულია ცნობილი „ათენის ქარტია“. მასში ხაზგასმულია, რომ თანამედროვე მსოფლიოს რეალობები არქიტექტურაში ნინაშე აყენებს მთელი რიგ მნიშვნე-ლოვან და გადაუდებელ მოსაგვარებელ საკითხებს, რომელნიც ერთი მხრივ, გლობალური, საკაცობრიო ხასიათისაა, მეორეს მხრივ კი, მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონებისთვის და მათ შორის აღმოსავლეთის ქვეყნებისთვის განუყოფელი ნიშნები აქვთ.

დასკვნით სხდომაზე სესიამ აირჩია ხელმძღვანელი ორგანოები. საქართველოდან აკადემიის ვიცე-პრეზი-დენტად აირჩიეს პროფ. კ. პოსულიშვილი, პრეზიდენ-ტის ნევრად — არქიტექტორი გ.მეტრეველი.

უპირობო პრივილეგია

დისპლეი სამკითხველო

დატეხილი

მე-10 გვერდიდან

კატის აყვანაზე უარი თქვა და განაცხადა, საკუთარ თავს თვითონვე დაეცავო. მოსმართლემ მხრები აიჩინა, მაგრამ უარი არ უთქვამს.
მხრადღებელმა საჭის ფაქტობრივი მხარე წარ-მოადგინა. პირველ მოწმედ კონსტანტინე კლარკი გამო-იხატეს, რომელმაც ბრალდებულის დაკავების მომენტზე მისცა ჩვენება. ჩედვიკს ჰქონდა, მოწმის წყაროდინი დაკითხვა რომ არ გასულიყო. მან უარი განაცხადა.
მერე მოწმედ გეილორდ ბრენტი გამოიძახეს. რო-გორც კი ფიცი დადო, ჩედვიკი ადგა.
— თქვენო მოწმეებო, მაგალითი წარმოთქვა მან, — კარგად ვიფიქრე და გადაწყვიტე, ჩემი განცხა-დება გადავსწიო და თავი დამანაშეველ ვაღიარო.
მოსმართლე გაოცდა. მხრადღებელი, რომე-ლიც კითხვების დასასმელად ემზადებოდა, დაქდა.
— როგორ, — წამოიძახა მოსმართლემ, — და-მანაშეველ აღიარებთ თავს? და არ უარყოფთ, რომ ბა-ტონ ბრენტს თავს დაესხით? გნებავთ, თქვენი მოწმეები გამოვიძახოთ?
— არა, თქვენო მოწმეებო, მოწმეები არა მჭი-რდება. მაგრამ, რადგან განსაზღვრის სკამზე ვწვიარ, მსურს ერთი განცხადება გავაკეთო.
— თქვენი უფლებაა და შეგიძლიათ ისარგებლოთ, — უპასუხა მოსმართლემ.
ჩედვიკმა წინიდან გაუთის ამონაქერი ამოიღო:
— თქვენი მოწმეებო, ექვსი კვირის წინ, ბატო-ნმა გეილორდ ბრენტმა „სანდი კურიერში“ სტატია დაბეჭდა. მადლიერი დავრჩებით, თუ თქვენი მოწმე-ბა დათანხმდება და გაეცნობა.
სასმართლო აღმასრულებელი ადგა, სტატია გა-მოართვა და მოსმართლეს სავარძელს მოუახლოვდა.
— განსაზღვრულ საქმესთან კავშირშია?
— დიახ, ბატონო, თანაც ძალზე პირდაპირი.
— კარგით, — თქვა მოსმართლემ, აღმასრულე-ბელს სტატია გამოართვა, სწრაფად ჩაიკითხა, გვერდზე გადადო და თქვა:
— დიახ, გისმენთ.
— ამ სტატიაში, — განაგრძო ჩედვიკმა, — გეი-ლორდ ბრენტმა ბოროტად დამწამა ცოლი, რითაც ძა-ლიან დამაზარადა. როგორც დარწმუნდით, ბატონო ჩემო, საქმე ეხება ერთ საკუთარ ფირმას, რომლის გაო-ტრებაშიც მის ბევრ პარტნიორს მნიშვნელოვანი დაბ-ნდებები დააკარგინა. სამწუხაროდ, მეც მოტყუებულ-თა რიცხვში აღმოვჩნდი. ამ სტატიაში მე უალთახანდე-ბის თანამონაწილეს მიწოდებენ. ვინ მომაწყება ასეთი სასტიკი ბრალდება? უმეცარმა მქაბანელმა, რომელსაც

დავალბის ზეირიანად შესრულებდა დავიარა...
დარბაზი ჭერ აუღელდა, მერე ჩაქმდა და რეპორ-ტიორების ფანტრები ახალი ძალით ამოშავდა.
— თუ, — გაგრძელა ჩედვიკმა, — ეს ე.წ. ტურ-ნალისტ-მამბილებელი ჩემთან მოვიდოდა, მთელ არ-ქივს, კვირებებს, საბანკო ანგარიშებს ვაჩვენებდი, რითაც დაეფუტკიცებოდა, რომ მეც ისევე შემიყვანეს შეცდო-მაში, როგორც სხვა ფირმები. მაგრამ, ბატონმა რენტმა თითქმის არ გაანდობა. არ მომძებნა, მით უმეტეს, რომ ჩემი ტელეფონის ნომრის გაცემა არ გაუქმარდებოდა არც სატელეფონო წიგნში და არც კომპიუტერულ ცნობარში. ეტყობა, ეს უშიშარი დეტექტივი კაჟე-ბარების ჯორებს უფრო უფლებს უფროს, ვიდრე ფაქტებს...
გეილორდ ბრენტი აღმოუჩინეს განაწილდა და ადგილიდან წამოხტა:
— ეი, თქვენ... — დაიყვირა მან.
— წყნარად! — მკაცრად გააწყვეტინა სასმართ-ლოს აღმასრულებელმა, რომელიც ასევე ფეხზე ადგა.
— სირიუე დაიცავით დარბაზში!
— თქვენი მოწმეებო, — წყნარად გაგრძელა ჩედვიკმა, — მივმართე თქვენს სამართლიანობას! თუ ადამიანი მუდმივად კანონის მორჩილია და უფერად ვინმეზე ხელი აღმართა, მაშინ რომ აუცილებელია მის მოტყუებას ძიება, რამაც მისთვის უზრუნველო მოქმედებისაგან უბოძა.
— სწორია! — გამოცხადებდა მოსმართლე.
— ჩვენ მზად ვართ თქვენი მოსაზრებები მოვისმი-ნოთ. ოღონდ, გთხოვთ, გამოთქმეთ შეარჩიოთ.
— ვეცდები, — აღუთქვა ჩედვიკმა, — ამ გაღმართის პრესაში გამოჩენის შემდეგ, რომე-ლიც, ვითომდა ამ სერიოზულმა ტურნალისტმა გამოჩნდებოდა, ჩემი საქმეები უკან და უკან წავიდა. ზოგჯერ თმა ჩემმა კლიენტმა, რომელმაც არ იცო-და, რომ ბატონ გეილორდ ბრენტის სტატია გუ-ლმოდგინე შესწავლის შედეგი კი არა, მხოლოდ და მხოლოდ სიცრუე იყო, შეცდა და ეს ცილი-სწამება დაიჭრა.
გეილორდ ბრენტი საკუთარ თავს ადარ ეკუ-თენოდა და ადგილზე წრიალებდა.
— თქვენი მოწმეებო! — წამოიყვირა მან.
— მინდა ვთქვა, რომ...
— სასმართლოს მსჯელობაში ჩარევის კი-დეც ერთი მცდელობის შემთხვევაში, დამანაშის დარბაზიდან გაქცევის მოცულობა: — გამოაცხადა მოსმართლემ.
— და აი, ბატონო, — გაგრძელა ჩედვიკმა, — საკუთარ თავს ვკითხვ, რა უფლება ჰქონდა ამ გაუნათლებელ ბრუებს, რომელსაც თავი სილიდუ-რი გახეთის იურიდიული და ფინანსური ბატონე-ბისთვის შეუფარებია, გააკონტროლოს ერთი პატარა ადამიანი, რომელთანაც შეხვედრაც კი არ მოსიურდა...
— მაგრამ, რომ არსებობს ცილისწამებისგან

თავდაცვის სხვა საშუალებები. შენიშნა მოსმართლემ.
— დიახ, ბატონო, არსებობს, — უპასუხა ჩედვი-კმა. — მაგრამ, თქვენ, როგორც კანონის წარმომადგე-ნელმა, უფლებილია, ანგარიშს უნდა გაუწიოთ იმას, რომ ჩვენს დროში სულ ერთ-ორ კაცს თუ შეუძლია ორთა-ბრძოლაში ჩაებას მძლავრ გახეთთან. ვცადე რედაქტო-რთან შეხვედრა, რათა დამესაუბრებინა; რომ მისი თანა-მშრომელი შეცდა და კეთილსინდისიერებაშიც მოიყო-ტლებდა. რედაქტორმა მიღებაზე გადაკრით მითხრა უარი. გეილორდ ბრენტთან შეხვედრა მოვიტოვე. რედაქციამ არც ამის შესაძლებლობა მომიცა. მაშინ მას-თან სახლში მივედი...
— ცხვირში რომ მოგერტყათ? — ჰქონდა მოსა-მართლემ. — ძალდაობას ცილისწამების შემთხვევაშიც კი არ შეიძლება მიმართოთ...
— მართალი ბრძანდებით, ბატონო, არ შეიძლება, — ფიცხლად შეაგება პასუხი ჩედვიკმა. — არც ვაძირე-ბდი ძალის გამოყენებას. მხოლოდ შექმნილი სიტუაციის გასარკვევად მივედი. მინდოდა ფაქტებზე დაყრდნო-ბით შევძარბო, რომლითაც, როგორც მე მეგონა, გაგმართდებოდა.
— სწორია! — გამოუყოფდა მოსმართლემ თავი

დაუქნია. — მაშ. მასთან სახლში მხოლოდ შექმნილი სიტუაციის გასარკვევად მიხვედით?
— დიახ, ასეა, ბატონო, — დაუდასტურა ჩედვიკმა.
— და არ გამოვივლით?
ჩედვიკმა თავი ჩაკიდა:
— ბატონო ბრენტი ისეთივე შეუნიღბავი ადვოკა-ტია, როგორც რედაქციაში მომქცენენ. მან იცო-და, რა უშიშვნელო მდგომარეობაც მაქვს და რომ ყოველის შემძლე „კურიერის“ გამოწვევას ვერ გავუმე-ლავდებოდა...
— მერე რა მოხდა? — ჰქონდა მოსმართლემ.
— შენით რაღაც ჩამწყდა მართალია, ჩემი საქცი-ლის გამართლება არ შეიძლება, მაგრამ თავი ვერ შევიკა-დე და მუშტი ჩავარტყე. ცხოვრებაში მხოლოდ ერთხელ ერთი წამით დავკარგე საკუთარი თავის კონტროლი.
თქვა ეს სიტყვები და სკამზე დაეშვა. მოსმართ-ლემ დარბაზს გადახედა და თქვა:
— სერიოზული შემთხვევაა. სასმართლომ უნდა აღიაროს, რომ თქვენ მხოლოდ ცილისწამებამ აჯღელ-ვათ, რომელიც დაუშასაზრებლად დაგვამეს. ასევე ნა-თელია, რომ მასთან ძალის გამოყენებლად არ მოსულ-ხართ. და მოუხედავად ამისა, ბატონ ბრენტს, მისივე სახლის კართან მიანც დაარტყით. ჩვენ როგორც ცივი-ლიზებული საზოგადოების წევრები, ვერ დავეთანხმე-ბით და ვერ მოვიწონებთ იმას, რომ ყოველმა განაწი-ნებულმა ადამიანმა თავის მოვალეობად ჩათვალოს სო-ლი გააწანს ქვეყნის წაყვანი გახეთის ტურნალისტს სასჯელად და ფუნტს გადახდით ჭარიდად, ორმოცდაათს კი სასმართლოს ხარჯების დასაფარად.
ვიდრე ბოლი ჩედვიკი ფულს გადახდიდა, რეპო-რტიორები დარბაზიდან გაეყვანნენ. ზოგი ტელეფო-ნის ჩიხურებისკენ გაიქცა, ზოგაც ტაქსის გაჩერებისკენ. მან კი ის-ის იყო კიბე ჩამოათავა, რომ ვილაყამ მკლავში ხელი სტაცა.
ჩედვიკი შემობრუნდა და გეილორდ ბრენტს და-ინახა.
— მირუტყვო, — კბილბეშო გამოსცრა ტურნა-ლისტმა, — ამ მონამზებით გგონია თავს დაიძვრენ და ადვილად გადარჩები?
— ვფიქრობ, გადავრჩები, — ჩაიკინა ჩედვიკმა. — მსჯერდებულის სკამიდან ყველაფრის თქმა შეიძლება ეს ჩემი უშიშრობი პრივილეგია გახლავთ.
— მაგრამ, მე რომ ისეთი გაიძვრა არა ვარ, რო-გორადაც თქვენ დამაზტო? — თქვა ბრენტმა. — შეიძლება არაფრის გულისთვის ასე გაუტეხო ადამიანს სახელი?
— შეიძლება. — მოკლედ მოუტრა ჩედვიკმა. — თქვენც რომ ზუსტად ასე მოიქცეოთ?
თარგმან

გიორგი ნახაიძე

მოკლად

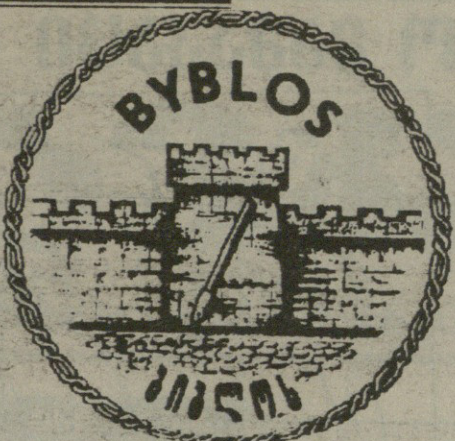
ალბანეთი და
უზბეკეთი იწყებს
„კოკა-კოლას“
წარმოებას

ჩრდილო-აღმოსავლეთ
რობის შუა აღმოსავლეთ-
ის ჯგუფმა „კოკა-კოლას“
უზბეკეთში მიიღო კიდევ ორი
ფაბრიკა — ალბანეთი და
უზბეკეთი. უზბეკეთში უკ-
მარტის თვეში ფირმამ
ინოვაციური პროდუქციის გა-
რეშვება. ერთობლივი საწარ-
მო, რომელიც შექმნილია
როს თრედიდინგ-ის ადგი-
ლობრივი საწარმო „უზბი-
რომისა“ და კომპანიის
გამყარებ საწარმოს მიერ,
ის მილიონ ადამიანს ემ-
სახურება როგორც დედა-
ქალაქში, ისე მის გარეუბან-
ში.

ალბანეთში „კოკა-კო-
ლას“ მისი გაეხსნა გზა.
მისი მილიონი დოლარი —
არის პირველი საერთა-
შორისო დახმარება ალბა-
ნეთისათვის.

ალბანეთის პრეზიდენ-
მა სალი ბერიშამ, რომე-
იც საწარმოს საზეიმო
ახსნას ესწრებოდა, აღნი-
შნა, რომ ეს დიდი ნაბიჯია
ალბანეთის ინდუსტრიის
შენეგობისათვის.

შპსი ქალაქი
შპსი თბილისი
„კოკა-კოლას“ წარმო-
ბა ინდოეთში 16 წლის
ქმდე კვლავ აღორძინდა.
წარმოები შვიდ ქალაქში
იქნა გახსნა. ამ
ქალაქებს შორის არის ინ-
დოეთის სამი უდიდესი ქა-
ლაქი: კალკუტა, ახალი
დელი და ბომბეი. „კოკა-
კოლას“ სისტემას ინდოე-
ში 55 წამოსახლებული ქა-
ლაქი აქვს.

ფირმა „ბიბლოსი“ შეიძენს ცხვრის და
ძროხის ტყავს.

მისამართი: გარდაბრის რ-ნი,
სოფელი ბოტანიკა.

ცნობებისათვის დარეკეთ ტელ.: 34-18-96

FIRM BYBLOS Ltd.

განცხადება

პასუხად

ინგლისურს უნიკალური მეთოდით ლინდონის ლინგუისტიკის
პროგრამით. მეთოდის გაცნობის პირველი კვირა უფასოა.
ტელ.: 38-01-65.

ვისაც უცხო ენიდან საქმიანი ან პირადი წერილების თარგმანა გსურთ,
ვისაც წიგნის გამოსაცემად მომზადება (თარგმანა, რედაქტირება, ილუსტ-
რირება, მხატვრული გაფორმება, ტექნიკური ექსპლიკაციური განმარტებები...) გინ-
ტარებთ, ეწვიეთ საქართველოს მწერალთა კავშირის თარგმანის
საგამომცემლო ცენტრ „ხიბლას“. სარეკლამო-სარედაქციო განცხადება.
მისამართი: ლესელიძის №4, III სართული.

საქმიანი წრეების, ტურისტული
ორგანიზაციებისა და კერძო პირების
საშუალოდ!

ყოველ კვირა დღეს სრულდება რეისი

"BOEING 737-300"

ტიპის თვითმფრინავით
თბილისი-კიოლნი ბონი-თბილისის
მიმართულებით.

ფრენას აწარმოებს

ავიაკომპანია

„ტრანს-აერ-გლოუბი“ და

გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის

ავიაკომპანია „გერმანია“

გაფრენა თბილისის აეროპორტიდან 24სთ 30წთ
ბილეთის ღირებულება თბილისიდან თბილისამდე:
საქართველოს მოქალაქეებისათვის 480 დოლარი,
ტურისტული ფირმებისათვის, რომლებიც თანამშრომლობენ
„ტრანს-აერ-გლოუბთან“ და აწყოფენ მოგზაურობებს
370 დოლარი.

დაწვრილვითი ცნობებისათვის მოგვმართეთ შემდეგ

ტელეფონებზე: 22-61-25; 23-54-81

ბილეთები იყიდება მისამართზე:

ქაპიტალის ბაზარი, 80.

PARFUMS CREATIVE

„კოკა-კოლა“

კავკასიონი

საქართველოში

მოიწვია

ფირმა

«PARFUMS CREATIVE»

პროდუქცია უკვე იყიდება თბილისის მაღაზიებში.
საკაჭრო ორგანიზაციებს „PARFUMS CREATIVE“-ს
პარფიუმერული ნაწარმის შეძენა შეუძლიათ
„კოკა-კოლა კავკასიონის“ საწყობში.

მისამართი:

აკაკი

წერეთლის

პროსპექტი, 114.

ტელ.: 34-26-20.

პრაქტიკული რეკომენდაციები

თუ

გსურთ

იზოვოტ

ფული,

შპს

„კოკა-კოლა“

კავკასიონი

გირჩევთ:

I. თუ ფული არა გაქვთ, დადეთ ჩვენთან ხელშეკრულება. „კოკა-კოლა“
კავკასიონი“ უზრუნველყოფთ მაცივრით, ტანსაცმლით, სასმელებით:

„კოკა-კოლა“ და „ფანტა“; შეგიჩვენებთ ადგილს. თითოეული გაყიდული

ბოთლიდან დაგრჩებათ მოგება 100 რუბლის შესაბამისი თანხა.

უნდა იგაფროთ მხოლოდ შპს „კოკა-კოლა კავკასიონის“ პროდუქციით.

II. თუ გაქვთ 1000 აშშ დოლარი, დადეთ ჩვენთან ხელშეკრულება.

„კოკა-კოლა კავკასიონი“ გაგიხსნით ღია ტიპის კაფეს — ჯერუნველყოფთ

მაცივრით, მაგიდებით, სკამებით, ქოლგებით, მაყლით; შეგიჩვენებთ ადგილს.

სისტემატურად მოგამარაგებთ სასმელებით: „კოკა-კოლა“, „ფანტა“, „საირმე“,

ლუდი და შპს „კოკა-კოლა კავკასიონის“ სხვა პროდუქტებით.

63360 მისამართი: წერეთლის პროსპექტი, 114.

ტელ.: 34-26-20.

ზისოზი იზორი

სახელმწიფო მამაკაცი

ინგლისში არსებობს ჩვეულება, რომლის თანახმად, ნებისმიერ უშიშრო წყვილს შეუძლია გარკვეულ საფასურად მოიწვიოს „სახელმწიფო მამაკაცი“ ამ დელიკატურ საკითხში პრაქტიკული დახმარების აღმოსაჩენად. აი, ერთმა წყვილმა გადაწყვიტა ამ ჩვეულებით ესარგებლა. სამსახურში წასვლის წინ ქმარმა ცოლს შეახსენა, რომ დღეს „სახელმწიფო მამაკაცი“ უნდა მოსულიყო და სთხოვა, წესიერად მოქცეულიყო და მაღალი ზნეობა გამოემჟღავნებინა. სრულიად შემთხვევით, მეზობლად მცხოვრებმა მრავალშვილიანმა ოჯახის მამამ იმ დღეს სახლში ფოტოგრაფი მოიწვია, რომელიც ბავშვების გადაღებაზე იყო დასპეციალებული. ფოტოგრაფს, რომელიც დაბნეული კაცი იყო, კარი აერია და უშიშრო ოჯახში დარეკა ზარი. კარი დიასახლისმა გააღო.

— დილა მშვიდობისა, მადამ!
— გამარჯობათ! ღვთის გულისათვის, გთხოვთ — სიტყვები საჭირო არ არის. მე ყველაფერი ვიცი.
— ესე იგი, თქვენმა ქმარმა გითხრა, დღეს რომ უნდა მოესულიყავი?
— დიახ.

სანამ საქმეს შევუდგებოდეთ, მინდა შემოგთავაზოთ ვარიანტები, რომელთა მიხედვითაც ვიმუშავებთ.

— გისმენთ!
— როგორც პრაქტიკამ მაჩვენა, ყველაზე ეფექტური შედეგია: იატაკზე მდგომარე, აბაზანაში მწოლიარე...
— აბაზანაში? ღმერთო ჩემო!
— დიახ, მადამ, ნუ შეწუხდებით, ჩემი გამოცდილება... ნება მიბოძეთ, გაჩვენოთ ალბომი ჩემი ნამუშევრებით. აი, მაგალითად, ეს ბავშვი ავტობუსის სახურავზე შეგქმენი.

— ო, რა საშინელება!
— ო, მადამ, ასეთი იყო დედამისის ახირება. აი, ამის გაკეთებამ კი უნივერსიტეტის ვიტრინაში მომიწია.

— უნივერსიტეტის ვიტრინაში? ხალხის თვალწინ?

— რას იზამ, დედამისი კინოვარსკვლავი აღმოჩნდა და რეკლამისტის დასჭირდა.

მან კიდევ რამდენიმე ასეთი ნამუშევარი აჩვენა ისეთი კომენტარებით, რომ ალბომის დათვალიერების შემდეგ ქალბატონი ფეხზე ველარ იდგა.

— აბა, აბაზანიდან დავიწყეთ.

ქალბატონმა მექანიკურად გაიხადა ხალათი და შიშველი აბაზანაში შევიდა.

— ერთი წუთით, შტატივის აღება დამავიწყდა.

— რისი, რისი?

— შტატივის.

— რისთვის გინდათ?

— იცით, ჩემი აპარატი იმდენად მძიმეა, რომ ხელით დაჭერა მიძნელებდა.

ამ სიტყვების შემდეგ ქალბატონმა გონება დაკარგა. რამდენიმე ხნის შემდეგ კიბის ბაქანზე ელვებანტური აბაღბარდა კაცი გამოჩნდა, ნამდვილი „სახელმწიფო მამაკაცი“ და მრავალშვილიან დედას შეეჩეხა, რომელიც ფოტოგრაფს ელოდებოდა.

— დილა მშვიდობისა, მადამ! თქვენ გააკეთეთ ერთგვარი გამოძახება? უნდა გითხრა, რომ მთელი ჩემი მცდელობისა და ოსტატობის მიუხედავად, ერთი გამოძახება არასაკმარისია და გირჩევთ, ერთი კვირის შემდეგ შეკვეთა გაიმეორებ.

ოროთ!

— კარგით სერ! გავითვალისწინებ თქვენს რჩევას. კი მაგრამ, თქვენი აპარატი სად არის? — ბოდიშს კი გიხდით, მაგრამ ვერ შევნიშნე, რომ თან გაქვთ. ჩვეულებრივ, თქვენი პროფესიის ადამიანებში ის მაშინვე თვალში გეცემა ხოლმე.

— თქვენ მე გული დამწყვიტეთ, მადამ.

— უკაცრავად, ტექნიკაში, ჩემი ქმრისა არ იყოს, მეც ცუდად ვერკვევი. ჩემი ქმარი დახმარებისათვის ხშირად მიმართავს ხოლმე მეზობელს, მაგრამ ისინი ორნიც კი ვერაფერს ხდებიან.

— ოპ, მადამ, მოყვარული ვერასდროს შეეძრება პროფესიონალს.

— ძალიან მადლობელი ვარ თქვენი მოღიბით, დროს ნულარ დავეკარგავთ, საქმეს შევუდგეთ. თუ ნახელავი მომეწონა, თქვენი მუღმივი კლიენტები გავხდები.

— ნუ დეღავთ, მე დიდი გამოცდილება მაქვს. ჩემი კლიენტურის რიცხვი ორასამდე იზრდება და არც ერთი საჩივარი არ ყოფილა.

— თქვენი დიდი იმედი მაქვს. ჩვენ აბაზანიდან დავიწყებთ, მე უკვე გავამზადე იქაურობა.

— ძალიან დამაინტრიგეთ, მადამ. შემდეგ საბავშვო ოთახში გავაგრძელებთ, სავარძელში, პატარა საწოლში, ფანჯრის რაფაზე და საქმე-შარზე ფანჯრის ქვეშ.

— ო, მადამ, ეს, სულ ცოტა, სამი გამოძახებაა. ამჯერად სამ პოზიციაზე მეტს ვერ შევძლებ.

— რას ამბობთ, ასეთი რამ ბირველად მესმის. ჩემს მეგობარ ქალთან ოსტატმა ერთ ჯერზე 15 პოზიცია მოასწრო.

— ბოდიშს ვიხდით, მადამ, მაგრამ თქვენ არასწორი ინფორმაცია გაგზავნით, ჩვენს პრაქტიკაში ასეთი სპეციალისტები არ არსებობენ. 6 პოზიცია ჩემი ზღვარია.

— ალბათ, მთელი უბედურება ის არის, რომ თქვენ ერთი აპარატი გაქვთ, ჩემი მეგობრის ოსტატს კი ოთხი ჰქონდა.

— თქვენ შეცდომაში შეგვიყვანეს, მადამ. მეცნიერებისთვის უცნობია ასეთი ფენომენი.

— ნულარ იხუმრებთ, სერ. გთხოვთ, აპარატი ამოიღეთ და საქმეს შევუდგეთ.

— კარგით, მადამ, — მორჩილად თქვა მან და პროფესიული ყესტით გაიძრო ტანსაცმელი.

თარგმან

გუგა ბაგნიძე

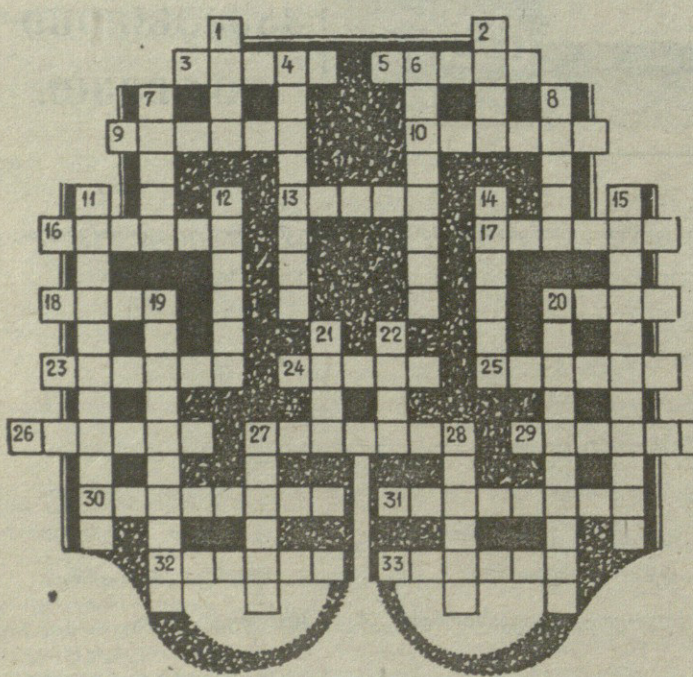
30თხოვ იურიდიულ კონსულტაციას

შეპითხვა: ამას წინათ, ასე მოსაღამოებულზე, ჩემს ერთ-ერთ უსაყვარლეს ქალბატონს ვეწვიე თანამშრომლობის, ვფიქრობდი, უწყინარი და უსაფრთხო სურვილით. მისმა მოულოდნელად გამოცხადებულმა კაცთმოძულე ქმარმა III სართულიდან გადმომაგდო ციხიშვი გადამხრდილი ბოროტი განზრახვით.

დედამიწასთან შეხების წერტილი, მისდა სამწუხაროდ, ერთად გადავკვეთეთ მე და მოქალაქე ამირან დარეჯანისძემ, რომელიც საავადმყოფოს დანახვისთანავე პრინციპულად გარდაიცვალა.

გთხოვთ, განმიმარტოთ — ვითუღბი თუ არა შევლელად?

პროსკოვო

თარაზულად: 3. სპორტული ცურვის სახეობა; 5. ლიტვური ხალხური სიმღერის სახელწოდება; 9. ფეხბურთის ვარსკვლავი ომამდელ ესპანეთში; 10. მდინარე იაკუტიაში; 13. დრამატული ნაწარმოები; 16. ერთ-ერთი კონტინენტის დასავლეთი ნაწილი; 17. თასმა ხმლის მხარდლოვ ჩამოსაკიდებლად; 18. ბოძისებური ნაგებობა; 20. სიხველე, სინოტივე; 23. ადვოკატი ანუ... 24. ბეჭედი ან სხვა სამკაული სასიძოვსაგან საპატარძლოსათვის მირთმეული, ნიშნად იმისა, რომ ქალს ცოლად ირთავს; 25. სიტყვათა წარმოშობის მანერა; 26. დავით კლდისაშვილისეული პერსონაჟი; 27. ვულკანური წარმოშობის წყარო; 29. მოსაპირკეთებელი ქვა მშენებლობაში; 30. ენა, რომელზეც ლაპარაკობენ მექსიკაში მცხოვრები ინდიელები; 31. შუა საუკუნეების ქართული კულტურის უმნიშვნელოვანესი კერა (ე.წ. „საქართველოს სინაი“); 32. საქართველოს რადიოს დიქტორი; 33. ფისიანი ქვანახშირის სახეობა;

შეპულად: 1. საკვებობროდუქტი; 2. სოფელი ადიგენის რაიონში; 4. ჯარის უფროსი, მხედართმთავარი ძველად; 6. მედეა ჩახავას სცენური სახესხეულობიდან „ესპანელი მღვდელი“; 7. ხეხილი სურნელოვანი, ტკბილი ნაყოფით; 8. სვანეთში გავრცელებული სახელი მამაკაცის; 11. თანამედროვე მსოფლიოს ერთ-ერთი უღამავესი სუპერმოდელი; 12. სამკუთხედის გვერდი; 14. გამოტოვებული სიტყვა ლაღო ასათიანის ლექსის სტრიქონში; „დაუკარიო! და იმღერეთ ისე...“

რომ ფილტვები გვეტკინოს და დაგვებეროს!

15. ვინმეზე დამოკიდებულებისაგან გათავისუფლება, უფლებრივად გათანასწორობა; 19. ძველი ბერძენი ფილოსოფოსი და მეცნიერი; 20. გულის ცემის აჩქარება; 21. მთა გომბორის ქედის შუა მონაკვეთზე; 22. წინათ, ანუ... 27. დიდებულთა წოდებულება ესპანეთში 1931 წლამდე; 28. მდინარე ყაზახეთში.

გამოკვეთილი პროსკოვოლის პასუხები:

თარაზულად: 3. ბრაზი; 5. დაინა; 9. ზამორა; 10. ალაზგა; 13. პიესა; 16. ევროპა; 17. აშურმა; 18. ანბა; 20. ტენი; 23. გეჟილი; 24. წინდი; 25. დიქცია; 26. არისტო; 27. გეიზერი; 29. ეკლარი; 30. ტოტონაკი; 31. შატბერდი; 32. ლანდია; 33. გიშერი;

შეპულად: 1. ერბო; 2. უნწა; 4. სპასპეტი; 6. ამარანტა; 7. მანგო; 8. ბექუ; 11. ევანგელისტა; 12. კათეტი; 14. „მაგრად“; 15. ემანსიპაცია; 19. არისტოტელე; 20. ტაქიკარდია; 21. ცივი; 22. ადრე; 27. გრანდი; 28. ირტიში.

შეადგან

გიორგი ბასიჭაშვილი